

పాండవోద్యోగము

12

గృంథకర్తలు:
కామ నారాయణ కవులు.

ప్రకటనకర్త
కయల గోవిందర,
దెవనాడ, దృష్టాజిల్లా.

మొదటి పేజీ 1000 ప్రతులు
అమ్మినవి

కాశీవాడ.
స్టేట్ లిండ్స్ కో., లో
ముద్రాతిము
1924.

[కాశీవాడ రిజిస్ట్రేషన్] [పేజీలు 0-12-0]

క న క్కా రా నాటకము.

పెల య. 1—4—0.

(గ్రంథకర్త : చందాల కేశవదాసుగారు)

ఇందు కూర్చిన సేనుని దుండగములు, కమలా దేవియొక్క విచారము, తారాకానక సేనుల పరిరాపము, పల్లెవానియొక్క హాస్యరస సృజనము, కనక సేనుడుయొక్క కోర్పు చాలా అద్భుతముగా నుండును. ఈనాటకము వేరుగొన్న నాటక సమాజములచే పునర్నిర్మితముగా వర్ణితము. రసవంతమైన కీర్తిచలతో నిండియుండును.

అహల్యారాపవిమోచనము

పెల 0—12—0.

(గ్రంథకర్తలు : రామనారాయణకవులు)

లోకవిదితముగు నీపురాణకథ నాటకరూపమున చక్కగా నాయబడినది, పద్యములన్నియు రత్నములే. సాగసైన పాటలు గలవు.

శ్రీవిజయభాస్కరనాటకము.

పెల య. 1—0—0.

(గ్రంథకర్త : జమ్మలమద్దుల శ్రీచింతామణిగారు)

భట్టి విక్రమార్కుని మనుమడు చరిత్రయంతము నాటకముగా వ్రాయబడినది. విజయభాస్కరునియొక్క సాహసభైర్యాదార్యములు నెరుంగదలచినచో ఈనాటకము తప్పక చదివి తీరవలయును. ఇండి చ్చటచ్చట పార్శ్వ, కర్ణాటక ముల్లుగూడా గలవు.

పలయువారు—

కందులగోవిందం.

బెజవాడ.

శ్రీ పాండవోద్యోగము.

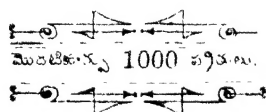
గ్రంథ రు.

రామ నారాయణ కవులు

ప్రకటనకర్త

కందుల గోవిందం

బెజవాడ.

మొదటికొన్ని 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ.

ప్రెస్ అండ్. కో., కె. సుబ్బారాయుడు బ్రిటన్ వారిసే

ముద్రింపబడినది.

1924.

ఈనాటికమున వచ్చుపాత్రలు

పురుషులు.

ధర్మరాజు

భీముడు

అర్జునుడు

నకుటుండు

సహదేవుడు

ధృతరాష్ట్రుడు

సంజయుడు

దుర్యోధనుడు

భీష్ముడు

ద్రోణుడు

విచిరుడు

కర్ణుడు

శ్రీకృష్ణుడు

శల్యుడు

దుశ్శాసనుడు

స్త్రీలు.

ద్రాపది

కుంతిదేవి

పాండవోద్యోగము

పృథమాంకము.

రంగము:— [పటకుటీరమున శ్రీకృష్ణుడునిద్రించుచుండును.

దుర్యోధనుడు—పువేళించును.]

దుర్యోధ—(తనలో) ఔరా! పాండవులు ద్రౌపదీసమేతముగా విరటు పురంబునఁ బ్రచ్ఛన్నవేషములతోనుండి యజ్ఞాతవాసదీక్షఁబూర్తిఁ జేసిరి. విరటుడు తనతనూజయగు సుత్తరను సౌభద్రునకొనంగి వివాహముగావించి, పాండవులతో వియ్యమందెరు. అజ్ఞాతవాసమైన వెంటనే, వారికిట్టిశుభమొనఁగూడినది. (అలోచించి) ఇంతమాత్రమునకై నేనునిరుత్సాహమందనేల? ఎట్లయినను మాకును శాండవులకును యుద్ధము జరిగితిరును.

తే. గీ. హస్తినాపురరాజ్యంబు శ నందుమాకుఁ
బాలాసంగుడటంచును శ బాండుతనయః
లకుగవత్తురంబులకొడం శ బడనునేను
దానికైపోరుగల్గుట శ తిథ్యమిలను.

(ఇంచుకయూరకుండి) వాసుదేవుడు విద్రించుచున్నాడు. ఈతడుమేల్కొనిపిదప, నేనువచ్చిన కార్యముచెలిపి, సత్వరముగఁబోవలయును. మద్రాసాయకుఁడగు శత్రువుడు పాండవులఁ జూడ్చబయలుదేరినాడనివిని, యాతనినెట్లయిన నాపక్షముగకుఁ ద్రిప్పకొనుటకు, నాతడువచ్చుమార్గమధ్యమున, భోజనపానీయంబులకు గొఱత లేకుండఁజేసి, విశ్రమించుటకుఁ జలువపందిరులవేయించితిని. త్వరగాసరిగి యాశల్యునిగలసికొనవలయును. (శ్రీకృష్ణునిఁజూచి) ఈతఁడింకనుఁ ద్రించుచు నేయున్న వాడు

తే. గీ. వాసుదేవుడుపాండవ శ్రీ పక్షపాతి

సహజముగఁగందుచేవాకు శ్రీ సమరమందు

సాయమొనరించుటనుగూర్చి శ్రీ సంతయును

నేమొయనుచు నేనునుసంత శ్రీ యించుచుంటి.

ఇప్పుడియనుమానమేల? ఈతడుమేల్కొనువరకు నిచ్చటనాసీనుఁడనై యుండును.

(శ్రీకృష్ణునితలవైపునఁగూర్చుండును.)

(అర్జునుడు— ప)వేళించును.)

అర్జు—(శ్రీకృష్ణునినుద్దేశించి—తనలో)

మ. ధరణీభారము బాపుమంచు సురబృం శ్రీ ద బెల్లబ్రాద్ధింప, నీ
కరణి యాదవవంశమందున రమా శ్రీ కాంతుండుకృష్ణుండుగా
వరలెగాని, నిజంబుగా నితఁడుగో శ్రీ పాండవఁడై యాదేవు, న
చ్చరణాంభోజసుసేవ, భక్తులకుమో శ్రీ క్షశ్రీబ్రసాదింపదే.

మేలుంతవఱకును నెట్టియాపదలను బొందకుండ, వనవాసాజ్ఞాతముల
దీర్చుట, యిమ్మహానుభావుని కృపచేతనేకదా! (దుర్యోధనునిఁజూచి త
నలో) ఇదిగో! దుర్యోధనుఁడెందులకో వచ్చియుండెను. (ఇంచుకయూ

రకుండి) ఇమ్మహనుభావుడు మేల్కొనువఱకును పాదసన్నిధి నాసీనుడనైయుండును. (పాదములదెసఁగూర్చుండును.)

—(మేల్కొని-తనలో) రణంబున నాసహాయమువాంచియీ దుర్యోధనార్జునులు వచ్చియున్నారు. ఇరువురునువచ్చినారు కావున నిరువురకును సహాయముజేయవలయును. కాని, పార్థుని యందు నాకు వాత్సల్యమధికమగుటంజేసి, యతనికొనర్చుమహాపకార మమూల్యమై యుండవలయును. (శయ్యాతలము నుండి లేచి యర్జునునిజూచి) అర్జునా! నీవువచ్చియెంతసేపైనది. పాపము! నాకై నిరీక్షించుచుంటివికాబోలు! (దుర్యోధనునిజూచి) ఓహో! కౌరవేంద్రా! నీవుగూడవచ్చితివా? (ఇంచుక యూరకుండి) మీయిరువురిరాకకుఁ గారణంబెఱుంగవచ్చునే!

అర్జు—

జే. గీ. నిఖిలభువనముల్ కుక్షిలో శ నిలుపుకొన్న
నీవుమారాకకునుగతం శ బెఱుంగకుండు
వే? యెఱిగియుమాచేతనే శ వినఁగఁగోరి
పల్కితివిగాకయారీతిఁ శ బద్ధనాథ.

మాధవా! కౌరవులు మాకునిర్ణయించినవనవాసాజ్ఞాతములఁ దీర్చితిమి. ఇక మాయర్థరాజ్యభాగవిషయమై వారితో రణమొదలుపెట్టెమోయని తోచుచున్నది. అట్టిదిసంభవించునేని సీసహాయము గోరవచ్చితిని. దుర్యో—వాసుదేవా! నేనునా సట్టియద్వైతముతోడనే వచ్చితిని. శ్రీకృ—దుర్యోధనా! నిక్కముగానీవు నన్నుజూచుటకు ముందరుదెంచితివి. కౌనినేనుమాత్రము ముందర్జునునిజూచితిని. మీయిరువురును నాకుసమానులే. నాతోడసమానులగు యోధులుపది వేపురు గోపాలురుగలరు. నేనుకపక్షముననుండును, వారొకపక్షముననుండురు. నేనేకపక్షమున నున్నను రణంబాచరింపను.

ఇందుమీయిరువురు మీయిచ్చవచ్చినట్లు గోరుకొనుడు. ముందర్జునుడు నాకుఁగానిపించెఁ గావున, నాతఁడుముందుగాఁగోరుకొనును.

దుర్యో— (తనలో) మొత్తముమీద పక్షపాతముకొంత కనబడచినాడు. రణమాచరింపని కృష్ణునితోనేమిప్రయోజనముండును.

అర్జు—మధుసూదనా! నీవుమా పక్షముననుండవలయునని మాప్రార్థన.

దుర్యో— (తనలో) ఈతనికోరిక నాకనుకూలముగనున్నది. (ప్రకాశముగా) వాసుదేవా! నీవువడించినట్లు గోపాలబలమును నాకు సహాయముగనిమ్ము.

శ్రీకృ—సీకోరిక ననుసరించెదఁగాక!

దుర్యో—కృష్ణా! వలసినప్పుడు నార్తబుపెడ. ఇక నాకనుజ్ఞనిమ్ము. పోయివచ్చెద.

శ్రీకృ—మంచిది.

దుర్యో— (నిష్క్రమించును.)

శ్రీకృ—అర్జునా! రణంబున నిరాయుధవ్యాపారుడనై మెలఁగునావలన నీకుఁబ్రయోజనమేమియున్నది?

అర్జు—ముకుందా! నీవుయుద్ధము సేయవలయునా? దేవా! నీవు సామాన్యుడనా?

శ్రీ. కోవిదరక్షణంబు, మఱి శత్రుత్పత్తితగ్గిణ మాచరింపఁగా

నీవునరుండవచ్చునవ శత్రుస్థలినవ్వసు దేవదేవకీ

దేవులకుఁ జనించితివి శత్రు! త్వదీయమహాత్మ్యముంగనన్

దేవతలైనశక్తులె ను శత్రుజనవందిత నందనందనా.

మహానుభావా! నీవుసాక్షాద్విష్ణుడవు. నీవెక్కడనుందువో యక్కడజయంబగును. నీకెదిరినిల్చుటకు బ్రహ్మాదులకైనను తరముగాదు. నీవు

యద్ధముజేయుదువని నేనుతలంపలేదు. నాయభీష్టము మఱియొకవిధముననున్నది.

తే. గీ. సమరరంగంబునందున్గీత సారధిగను
జేసికొనికొరపులగెట్టిత వాసిఁగాంతు
గరుణబూనినారథమును త గడపుమంచు
నిన్నుఁబ్రార్థింతు, ఖలశితు త నీరజాతు.

ఈకోరికఁదీర్చుము. ఇట్టికార్యమునందు నిన్నునియోగింపఁదలఁచిన నీపాదసేవకుఁడనగు నన్నుమన్నింపుము.

తే. గీ. గురుఁడవుబరమహితుఁడవు త గోర్కఁదీర్చు
దేవుఁడవు, మఱుదివగుట త భావమంచు
వెరపుబూనకకోరితి త విశ్వవంద్య
కరుణఁబూనుచురక్షింపు త కమలనాభ

శ్రీకృ—ధనంజయ!

మ. ధరణీభాగము మీకుఁగౌరవులు త త ధ్యానాభ్యాసానియనెంచరు; మీరుక సహియింప, రండులకునై త జన్మబువాట్లు; నేదురమందున్ రథసారిధిత్వమును సంహారము బూని, నీకరయన్ గూర్తు జయంబు సొదియమిఁకే త లా! పాండురాజాత్మజాల్లరు—మహాప్రసాదము.

శ్రీకృ—ఇకరమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—ధర్మరాజు—శల్యుఁడు—ప్రవేశము.]

శల్యు—(తనలో) ధర్మసంఘులగు పాండవులనుపిడిచి దుర్యోధనుఁడు పన్నినతంత్రీమునందు జిక్కి, కొరపులకు రణమున సహాయము నేయవలసివచ్చెనుగదా.

ధర్మ—మామా! మద్రేశ్వరా! మేనల్లుండ్రయందు గరుణవహించి
చూడవచ్చిన నీకనేకవందనము లాచరించుచున్నాను. నిన్నుఁ
జూచి యెన్ని యోవత్సరములైనదికదా!

తే. గీ. కొరవులుబెట్టునాకడ శ్రీ గండ్లకోర్పి
చేసిఁ పృతిజ్ఞఁజెల్లించి శ్రీ చేరినాము
కడుసుఖాబుగనిటకునీ శ్రీ కరుణవలన
ధర్మదేశతకరుణచే శ్రీ తనుక్షీతీంద్రు.

శల్యు—

మ. గురుండై మేనమఱాదియై సఖుమనై శ్రీ కొండంతచుట్టాబునై
పరమామోదముమీరమిమ్ములఁగృపా శ్రీ పోధోధియైయెప్పుడున్
బరిరక్షించెను కృష్ణుఁడుండగఁగొఱు శ్రీ తల్గల్గునేధాతీధ
ర్మరతిన్ గాలముబుచ్చుమీకెడఁదలం శ్రీ పన్ రాజమాడామణి.

కాని, కాలమహిమమాత్రము బాగుగలేదు. ధర్మసంధులకేయిక్కట్లు
కలుగుచుండును. మాయదురోదరంబున సకలరాజ్యశ్రీలనుగెల్చి
కొరవులు మిమ్ము వనవాసాజ్ఞాతవాసంబులుసేయఁబంప, ధర్మపాశబ
ద్ధులై, పృథివీఁజెల్లించివచ్చిన మిమ్ముజూడఁగంటిని. నాయానందమునకు
మేరలేకయున్నది. కాని, యొక్కవిషయమున మాత్రముమిమ్ముజూచు
టకు సిగ్గుగనేయున్నది.

ధర్మ—మాతల! నిరంతరముమా శ్రేయము నభిలషించునీవిట్లు పలి
కెడవేల?

శల్యు—యథిష్ఠిరా! ఏమనిచెప్పుదును. మిమ్ముజూచుటకు నేనువచ్చు
చుండ, దుర్యోధనుఁడు మార్గమధ్యమున విశ్రాంతిసదనము
లనిర్నిఘఁజేసి, నాకును, నాపరిజనమునకును భోజనాదిసమ
పాయములఁగూర్చి, యాతఁడందందు దిరుగుచుండెను.

ధర్మ—నీయందుండు సభిమానముచే నుయోధనుడట్టి గౌరవముజేసి
నాడు. అట్టిమర్యాదబొందుటకీవర్హుండవు.

శల్యు—అతఁడా గౌరవమునుదుస్వభావమునఁ జేసెను. ఆశఁకునిర్పించి
న విశ్రాంతిగృహములు మొదలగునవి చూచి యద్భుతమంది
యచ్చటనున్న పరిచారకునివిలోకించి “ఓయీ! ఈయరణ్యమ
ధ్యమున నిట్టివసతిగల్పించిన మహాదాతయెవరు ? అతనికేది
కావలసినను నొసంగుటకేరు సంసిద్ధుడనని పలికితిని. ఆసమ
యమున నాకుఁగనజడకుండనచ్చటదిరుగుచున్న సుయోధనుడు
నాయెదుటకరుదెంచి, ” మామా ! ఈప్రయత్నమంత
యు నీకొఱకే నేను గావించితి ననిపలికెను. అంతట నేనాతని
ని విలోకించి నీకునావలనఁగావలసిన కార్యమేమని పలికితిని.

ధర్మ—మామా! ఆతఁడునీవలన నేదియో వరముగ్రహించుటకట్లు చేసి
యుండును.

శల్యు—నేచెప్పఁబోవువాక్యములనువినుము. అతఁడునన్నుఁజూచి జరు
గనున్న కురుసాండవసమరముననీవు నాపక్షముననుండవలయు
ననిపలికెను. అప్పుడు నేనుచేయఁగలిగిన దేమున్నది.

తే. గీ. నన్నువంచింపఁగౌరవ శ్రీ నాధుడట్లా
నర్పుటగ్రహింపలేక, మ శ్రీ సంబునందు
ముదమునందిపల్కినవాక్య శ్రీ ములకు, నకట
వానిపక్షంబునందుని శ్రీ ల్వంగవలసె.

ధర్మనందనా! ఈసంగతిమీకుఁడెలుపుటకెంతయువిచారముగనున్నది.
ధర్మపథానువర్తనులను విడిచి చేసినవాగ్ధత్తమునకు బద్ధుడనై దుష్టు
లపక్షముననిలిచి మీతో యుద్ధముసేయవలసివచ్చెనుగదా.

ధర్మ—మహత్మా ! ఇచ్చినవరముననుసరించి, మీరాతనికట్లుమేలు
గూర్పఁదలంచుట నాకుఁబరమానందము. ఇట్లుసేయుట నీసద్గు

ణము వెల్లడిసేయును. ఆశ్రితపక్షపాతివన నీకేజెల్లును. కాని నిన్ను నేనెక్క-సహాయముగోరెదను. నాయుడుగరుణింపుము. రణమున విజయునకు గోపాలదేవుడు సారధ్యమొనరించును. కృష్ణునితో సమానముగ రథముగడపుసామర్థ్యము మీకుఁడ క్షమతెవ్వరికినిలేదు. ఆకారణమున రణమునగర్జసారధ్యము యొక్క టూపైఁబడును. ఆసమయమున గర్జునిచిత్తముగలంచి, ధైర్యముచుదొలఁగించి గాండీపినిగాపాడవలయును. ఇదియేనా విన్నపము. ధర్మమూర్తివి. మాకుమాతులుండవు. అందుచే చనువునసాహసించి యిట్లడిగినందులకు మన్నింపుము—

శిల్ప—ధర్మనందనా!

చ. సమరమునఁ గుయోధుఁడు సారథిగాననునుంచెనేని, నీ
దుమడికీసంతసంబాదివ శ్రీతోయజమిత్రీకుమారు మేటిచి
త్తమునుగలంచివైచి, ఘన శ్రీధైర్యముగోల్పడఁజేసి, కాచెదన్
విమలమతిన్ ధనంజయుని శ్రీనిరుదిసందియమందఁబోకుమా.

ధర్మ—మామా! సీదయ్యుండమాకు)గొఱతకలుగునా! (ఇంచుక
యూరకుండి) స్నానమునకు వేళయైనది. లెమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇదిపృథమాంకము.

పాండవోద్యోగము

ద్వితీయాంకము.

రంగము:—(ఉపప్లావ్యమున—బాండవులు—శ్రీకృష్ణుడు—
సంజయుడు—పృవేశించుచున్నారు)

సంజ—(తనలో) జగన్నాటకసూత్రధారియగు కంసధ్వంసి యిచ్చటనే
యున్నవాడు. నిరంతరము గంటిని రెప్పచులమున నీతడు
పాండవులగొచుచుండ వారికెట్టికొఱతయైన నెదవునా?
(ఇంచుకయురకుండి) నాదూతకార్యమును నేనుకడుజాగరూ
కతతో నిర్వహించుకొనవలయును.

ధర్మ—(సంజయునిజూచి) సంజయా! నిన్నటిదినంబున తొందరచే
గుశలపృశ్నంబులు సంపూర్తిగ నడుగ నైతిని.

సీ. అందమేకదా శ్రీ యాంబికేశునకు నా

ఖ్యమెగదాభవ్యగం శ్రీ గాసుతునకు
కుశలమేకదనీతి శ్రీ కోవిదుడావిను,

రుక్మభద్రమేకదా శ్రీ యసుజయుక్తుఁ
డౌనుయోధనునకు శ్రీ నతిముదంబేకదా,
ద్రోణునకుఁగొడుకు శ్రీ తోడశుభమె

ధార్తరాష్ట్రాగ్నిజ్వలతరుణీలలామకు

సాధ్విగాంధారికి శ సౌఖ్యమెకద

తే. గీ. మంత్రీబృందంబుకెల్లక్షే శ మంబె, సైంధ

వాదిబంధువర్గమునకు శ సతిముదంబె

హితపురోహితాదులకును శ సతతసుఖమె

సంజయా! వచియింపుమా శ సంతసింతు.

సంజ—ధర్మనందనా ! మీ పెదతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రునకును దల్లి
యగు గాంధారికినిక్షేమమే. తక్కినవారందఱును గుశలముగ
నేయుండిరి. (ఇంచుకయూరకుండి)

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజులెన్నియెగులనున శ క్షిప్రాకు.గావించినన్
మతినూహింపక వానినిన్ మఱచిధ శ ర్మంబున్ బ్రతిష్ఠింపఁగా
క్షీతిరాజ్యంబునువీడి భీకరవన శ శ్రేణిన్ నాసంబుజే
సితగన్ వచ్చినన్ని నన్నగుణరా శ సీ! మా సునున్ శత్రుమే.

దురోదరంబున రాజ్యశ్రీలనోడి మీరువనవాసమునకుఁబోవుంపుడు
మిమ్మునుతింపనిమానవుఁడొక్కఁడును లేడు. పాండవులు బలపరాక్ర
మవంతులయ్యును ధర్మపాశబద్ధులై శాంతమువహించిరని ప్రజ్ఞలాడు
కొనిరి—

భీము—(తనలో) ఈతఁడు మమ్ముల్లాఘింపఁబోరంభించినాఁడు.

శ్రీకృ—సంజయా! పాండవులధర్మసంధతలై కమున కిదివరకే విడిత
మైయున్నది. ఇప్పుడు మానము వేతె యుగ్గడింపనవసరములే
దు. నీసం దేశమువినటకు యుధిష్ఠిరునిజెందము లొందరపడు
చున్నది.

సంజ—(ధర్మరాజునజూచి) ధర్మనందనా ! నేను ధృతరాష్ట్రమహీ
పాలుని యాజ్ఞననుసరించి యియ్యెడ కరుడెంచితిని.

ఉ. ఆవిధిఁజేసినట్టిశక శ ధార్థము, సర్వవృపాలకోటి, సా
భావనసేయ మీరు వన శ వాసముజేసిసుఖంబుగానినన్
శ్రీనిలసిల్ల జేరిని శ చిత్తమునన్ ముదమందుచుండెదా
తీవిధుఁ జాంచికేయుఁడు ను శ ధీరుఁడు, సర్వవృపాలశేఖరా.

అభిమన్యునివివాహము మొదలగునవి విని యాతఁడందినయానందము
నకు మేరలేదు. ధర్మసంఘ లేప్రదేశముననున్నను నట్లే మంగళంబు
లొదవుచుండునని యతఁడుతలంచెను.

శ్రీకృ—మీ ధృతరాష్ట్రనిహృదయము నవసీతమువంటిదగుటచే నా
తఁడట్లు తలంచుచుండును. ఇప్పుడాసంగతియంతయునేల? ఎవ
రిహృదయమెట్లున్నదో మేమెఱుంగకపోలేదు. నీవువచ్చినకా
ర్యము ధర్మమందనున కెఱింగింపుము.

సంజ — దేవా! యుధిష్ఠిరా ! తులసీవంబున గంజాయి మొలకవోలే,
యశమున కాకరమైన మీభరతకులంబున దుర్యోధనుఁడు జనిం
చినాఁడు. ఆతనిమూలమునఁగలుగుచున్న దుష్కిర్తినిఁబాప నీ
వ, సమర్థుడవు.

శ్రీకృ—ఒకరిమూలమునవచ్చిన దుష్కిర్తినిఁబాపుటకు మఱియొకరు
సమర్థులెట్లగుదురు? నీవువలికినమాటవీరిగనున్నది.

ఉ. వచ్చినదుర్యశం బెటులొ శ వచ్చెను, వచ్చినదానిబాప, నీ
సచ్చరితుండు తా నెటులు శ శక్తుఁడగునోవిను, కారమేదుఁడే
చచ్చినదానిపోవదది శ సందియిమింతయులేదదీనికిన్
నచ్చనిమాటలేటికివి శ నన్వచియింతువు నీవుసంజయా.

నిశ్చయముగా దుర్యోధనునిమూలమున నెవ్వరికెన్నియిక్కట్లుప్రాప్తి
చుచున్నవో నీవుమాత్రమెఱుంగకుంటివా? తనకుఁదోచదు. పెద్దలు
చెప్పినవినఁడు. కాకున్నచో,

ఉ. సూరిజనానుకూలురువి శ్రీ శుద్ధయశస్సులుపాండుపుత్రీకుల్
 కారణమింతలేకఘట శ్రీ కష్టములందుచుగానమంబులన్
 గౌరవనాథుమూలమున శ్రీ గాదె! వసింపగగల్గినారు, నీ
 వారయకుంటివాయది,గు శ్రీ నాథ్యులెఱుంగరె తెల్పునంజయూ
 సంజ—దేవా! గతించినదానినిప్పుడు మనలదలఃపనేల. (ధర్మరాజు
 నుజూచి) ధర్మనందనా! ఏదియెట్లున్నను కలహముత్తమకా
 ర్యముకాదని నేనువక్కాణింతును. రణమున జయోపజయము
 లు దైనాధీనములు.

ధర్మ—సంజయూ! నీవు చెప్పినట్లు కలహమొదలకుండ గార్యముచక్క
 బడనేని యంతకన్న కావలసినదేమున్నది. ఇంతకును మాయ
 ర్థరాజ్యము మాకిచ్చిరేని, పోరాటమేల సాధించును? అప్పు
 డు నూ యంగగుటిలబుద్ధి నవలంబించిన మాపెదతండ్రి యి
 క్కుడు మా మాసేమమారసిరమ్మని నిన్నుబంపినగులకెంతయు
 సంతసించితిని మాయగురోదరమున సర్వమునుగోలుపుచ్చి మ
 మ్మడవులకునడపిన కౌరవులచరిత్రము నీకుమాత్రము కొంత
 యా! ఇకధృతరాష్ట్రుని సంగతిజెప్పుదమా! మాయకాద
 పు సిరికాసకడవలదని సకలధర్మాధర్మవిమండగు పినురుండెంత
 చెప్పిననునక దుర్యోధనుని కుటిలవాక్యములవిని మాకెగ్గుసలి
 పె ఇప్పుడైనను మాపెదతండ్రి దుర్యోధనుడెట్లు చెప్పిన నట్లే
 వర్తించును గాని ధర్మమార్గమునజనఃకు, యుద్ధములేకుండ
 నుండిన బాగుండునని నీవు పలికితివిగాని యట్లుజరుగుచెప్ప
 జాలను.

సంజ—దేవా! సంగరమువలన ననేకకష్టములొదవును. మీరెందుప
 క్షములయందు మహావీరు లేయుండిరి. మీపక్షముననున్న సా
 త్యకివిరాటదుగ్ధదులు సమరంబునకుడలపడిరేని చతుర్దశభు

వంబులు వేళ్ళిడి జయితురు. భీమాబ్జునుల శౌర్యపరాక్రమము వర్ణించనవ్వరితరము? నీరినలుంచుము భగవంతుడగు వాసుదేవుని బలము మీకు బెట్టకొట్టయెన్నది ఇక కారవపక్షముననున్న భీష్మకౌగ్గౌపాశ్వత్థామఃర్ణ శల్యబ్జానాసోమదత్త పుమాఖులను సంగరంబున నెగుర్కొని జయమువడమువారెవరు? (ఇంచుకయూరకుండి) ధర్మనందనా! నీవు గెండుపక్షముల హితమునుగోరి వర్తింపుము.

ధర్మ—సంజయా! నీవు నుడివి తెఱంగునఁ గలహముసంభవించకుండ మాకు రాజ్యము లభించెనే యుతకంటెను గావలసిన భాగ్యమేమున్నది. కాని యట్టిది ప్రాప్తించునమేముతలగఁము.

ఉ. ఎందఱు చావకుండచుతి శ్రయెందఱు శోకమునందకుండ, నింకెందఱు ముద్ధమీలమన శ్రీకీర్తియనగమను బాఱకుండ, నాపందసుయోధనుండుకురు శ్రీపాసను డక్కటమూకున్నరా
జ్యోతిరగూర్చునేసుగుణ శ్రీశేఖరులెల్లరు సమ్మతి పగన్.

సంజయా! ముందు మమ్ము బోగడి, పీకప మీపక్షముననున్న భీష్మాదులను గెల్పుట యసాధ్యమట వక్కానించితిని. ఈ హక్యములకు మాత్రము మేము సమ్మతింపము. నీవు పక్షపాతబుద్ధి నిట్లు వక్కాణించితివి. మాపక్షముననున్న వీరులు సామాన్యులని యూహించితివా యేమి? భీముడును, సంక్రొదనందనుండును, గవలును రణముఖులు నిల్పిరేని, కౌరవులేగాక పురహరుండైనను గెల్వగలడా? కౌరవులను మేము గెల్వలేమని మాత్రము నీవు తలంపవలదు వారు మాకుఁగీడొసరింపవసరములేదు. మేము వారికిఁ గీడొసరింపవసరములేదు. కాంధవ్యము వృద్ధిబొందదలచెనేని పక్షాలెల్లరు సమ్ముదముద, ధృతరా

ప్రేమ కొడుకులకు బుద్ధిజెప్పి మమ్ముబిలిపించి మాయర్థరాజ్యము మాకొసంగుటమేలు.

సంజ—దేవా! నాపలుకులయందేవిధమున దోషమున్న తుమింహ

నోరెదము. నీచరిత్రము లోక సన్మతిగాంచినది కాని సామాన్యమైతి కాదు. ఒకవేళ యాత్మవినాశముకొరి ధార్తరాష్ట్రము పాలీయకపోయినను, నీవు రణాబునకుఁ గడంగవని తలంచెదను. సంగరమొనర్చి, రుధిరాన్నముదించుటకంటె, భిక్షున్న మేమేలని నీవు తలంతువు. నీవు రాజసూయమహాఘోరమొనర్చి సకలభూసురులను దృష్టిబొందిచిన ధన్యుడవు. నీకీర్తిలతలు సకలదిగంతములఁ బ్రాకియున్నవి. అట్టి నీవు జ్ఞాతివధమునకుఁ దొడంగుటయెంతయు సింద్యమని నేనుచెప్పసాహించుచున్నాను.

భీము— సంజయునిజూచి,

ఉ. కౌరవులర్థరాజ్యమొసఁగి గౌరవదీనోపలనొచకుంకినన్
ఘోరరణాబునోననరి నీ కోటినిద్రుగఁదలంపకుండనే
తీరునైనమీరుకడు నీ ధీరతఁబూనిచరింపనొనటం
చారయఁబల్కిపోవఁగఁగ నీ దా! యిటువచ్చితివీవుసంజయా.

నీవు చెప్పఁదలంచిన సుదేశమిదియే కాబోలు ధృతరాష్ట్రుఁడట్లుపలుకుమని చెప్పినాయేమి? (ఇచ్చుకయూకుండి) అట్లేయెయుండును. కాకున్నచో

చ. కురుసభలోననామృతము నీ కూతురుకోకలువిప్పికౌరవుల్
వరిధవమున బొనర్చినెడ నీ భావమునందణమూత్రమైన, న
త్కరుణవహించి, యావిధి నీ కార్యమునేయుట యొప్పదంచుదు
శ్చరీతులకుఁవదించఁగను నీ జూనియందుఁడు రాజ్యమిప్పునే.

గదా. సంజయా! కులపాంసనలన్న సూర్యులను వధించుట ధర్మ

శాస్త్రానుకూలమే. రణము క్షత్రియులకు ముఖ్యధర్మమేయై యున్నది.

శ్రీకృ—సంజయా!

ఉ. తమ్మునిపుత్రులించును, ము १ దమ్మునసాకక, కోలుపుచ్చి రా
జ్యమ్మును, గానకంపి, యగ १ చాట్లను బాంధగఁ జేసి, యిట్లు సే
మమ్మును జూచిరమ్మనుచు १ మాన్యునివోలెను నిన్నుఁబంపెఁగా
ర్యమ్ముతెఱంగుఁజూచిధృత १ రాష్ట్రుఁడు సంతసమయ్యెసంజయా.

ధృతరాష్ట్రుఁడు నిన్నుఁబంపినందులకును, నీవు ధర్మనందనునకు శాం
తిఁబొందుతెఱంగు చెప్పినందులకునుఁ గూడ నాకు మోదమొదవినది,
అదిగో వైకుఁఠమని రాజ్య మొసంగకయరచేయిఁ జూపినంతమాత్రము
ననే ధర్మసంభవుఁడు సంతసించునా? కౌరవులచేమిఁకనిూతినపరాధ
వమందిన యీపాండునందనులర్థరాజ్యముగైకొనకుండ శాంతము వ
హించి యూరకుందురా! వీరంతటి పరాక్రమహీనులా! సంగర మొన
ర్చి యశమందుట రాజులకు త్రమధర్మముకాదా! బాల్యమాదిగ నెవ్వరు
దుశ్చరిత్రులై యుండిరో నీవెఱుంగవా? మదోఁత్తులమున కౌరవులే
వీరికెప్పుడును నెగ్గునీయఁదలఁపుచుండురు. ఆనాఁడునిండుకొల్వులోఁడు
పదపుత్రీకకు జరిగిన పరాధవము వారింపఁజాలని మీధృతరాష్ట్రుఁడి
ప్పుడు పాండవులక్షేమమారిసిరమ్మనిపంపుట జూడ మిగుల వింతగను
న్నది. ఆనాఁడు పాండవులవమానింపఁబడినను, శాంతదిత్తులై ధర్మబ
ద్ధులై యూరకుండిరిగాని లేనిచో నిపుసంహారమున కొకనిమిషకాల
మయినను షట్టడు, దుశ్శాసనదుర్యోధనులొనర్చిన దుష్కృత్యములు
వీరిహృదయమున బాగుగ నాటియున్నవి. కౌరవు లర్థరాజ్యము వీరికొ
సంగుదుడేని సంతసించెద. లేకున్నచో గయ్యమునకుఁ గడంగుటయే
యుధిష్ఠిరునియభిప్రాయమని నేను గట్టిగఁజెప్పఁగలను. అయినను ఈ

విషయమై నేను కౌరవుల హృదయమెరింగి తగు విధమున సంధిపడవు భారము వహించి నేడొరేపాహస్తి నాపురమునకరుదెతును.

సంజ—దేవా! భగవంతుడవగు నీవు స్వయముగ సంధికార్యభారమువహించి యరుదెతునని చెప్పినందులకెంతయు. సంతసంబయ్యె. నీవు తలచిన కార్యముకొనసాగకయుండునా (ధర్మరాజునుజూచి) ధర్మండవా! సృష్టిసితిలయ కారణభూతుడగు వాసుదేవుడు స్వయముగహస్తిపురమున కరుదెతుననిపలికె. అట్టియెడ కార్యము నెఱవేరుటకేమియు సందియములేదు. ఇక నాకేమి సెలవిచ్చెదవు?

ధర్మ—సంజయా! కౌరవపక్షముననున్న వీరులెంతటి బలపరాక్రమవంతులైనను వారుమమ్ము గెల్చుట దుస్సరిము. ధర్మదేవత మాకు సిరంతము సహాయము సేయుచుండును. ఇదియుంగాక లీలామానుషవిగ్రహుండగు గోవిందునియనుగ్రహము మాకుఁ బెట్టసికోట ఇట్లున్నను గలహవాంఛ నామనంబునలేకు. వారి పాలుచారుదీసికొని మా పాలుమాకొనంగి రేని యుదఱముగల సింహాలసింహుఁడవలయుననియె. నాకొరిక సగపాలీయకసమ్మతింపరేని తుదకు వారుమాకు సంహోషపూర్వకముగ గుశస్థలము వృక్షస్థలము మాకంది, వారిణావతము నింద్రప్రస్థము ననుసీయెనుపురములునునొస గినఁ జాలును.

శ్రీకృ—సంజయా! నావచనంబులుగ ధృతరాష్ట్రమహీపాలుఁకిట్లు వచింపుము.

సీ. చేయఁడిభూసుర శ్రీ శ్రీష్ఠలకునుదాన,
ధర్మముల్ వేడ్కతోఁ శ్రీ దన్వితీర
ననుభవింపుఁడిముదం శ్రీ బారవలసిఁట్టి,
దివ్యభోగంబులఁ శ్రీ దృష్టితీరి

గారవింపుడిమీదు శ కాంతామణీతతి,
యల్లంబులుమిగుల శ వల్లవింప
సత్కరింపుడిభట శ సంతతినిగవుల,
నాశ్శితులహితుల శ సతిముదమున

తే. గీ. బిడపనటచేతఁబ్రాణముల్ శ బెట్టికొనుచు
సంగరస్థలంబునుజొచ్చి శ శత్రుతతిని
దాకి, విజయంబుగాంచుటో శ ధరణిబహుళ
వేగ సేయంగఁదగుమీకు శ వీరురార.

అనాఁడు పాంచాలరాజతనూజను మీరునిండుకొలుపునఁ బరాభవించు
నప్పుడా సాధ్వీశిరోమణి నన్నుఁగావుమని వేడుకొనుట నాహృదయం
బునఁ దగిలియున్నది.

సంజ—(తనలో) ఈవాసుదేవుని వచనము లతితీవ్రముగనున్నవి (ప్ర
కాశముగా)

తే. గీ. జగములెల్లను జాలించు శ శాసకుఁడవు
నీవెఱుంగనివిషయంబు శ లెందుగలవు
నీవులలఁచినదానికి శ నేరికడ్లు
పడగశక్తిగలునునవ శ పంకజాక్ష.

అర్జు—సంజయా! ధర్మనందనుఁడుచెప్పినపలుకులును, భగవంతుండగు
వాసుదేవుని వాక్యములును వింటివి. ఇక నాపలుకులుగూడకౌ
రవులకుఁ దెలుపుము. ధర్మపాశబద్ధులమై మేముశపథముఁదీర్చివ
చ్చిన పిదపమూయర్థరాజ్యము మీరు సంశోషపూర్వకముగా
సైన్యగిరీరవలయును. అట్లీయకుండుట సంతసమే ఇదివరకు
మీరు చేసిన దుష్కార్యముల కిదిమఱియవన్నె పెట్టినట్లుగును.

తే. గీ. భయదనంగరభూమిలో శ పలగురుక్ష
 మాధవుడుగూలిననుగాని శ మహితధర్మ
 మూర్తిధర్మజుడువివిన శ భూములందు
 బడినశ్రమతీరదంచును శ బలుకుమయ్య.

నీతికోవిదా! సజయా!

మ. గదచేతంగొనిభీమసేనుడు మహా శ కాలాంతకుండోయనన్
 గదనంబందుననిల్చివైరిచయమున్ శ ఖండించుచోగాంచి, దు
 ర్మదుఁడాకొరవభర్తభీతిగొని, మా శ ర్గంజేదియైలేక, క
 వృద్ధశంకూలి, యొసంగు మాకపుడురా శ జ్వంబందుభాగంబునున్.

శుష్కవనముపైఁ బడుదావాగ్నిచందమున యునిష్ఠింపఁడు రిపుసేనపైఁ
 బడినప్పుడుగాని వారు మమ్ము సరకుగొనరు. అకటితోనున్న వ్యాఘ్ర
 ములు కురంగపక్షిపైఁ బడు తెఱంగున నకులసహదేవాభీమన్యాదులు
 మీసేనను వేటాడునప్పుడు మీరు మమ్ము సరకుగొందురు. దుష్పద
 విరాటలు సభాబాణాసనతూణీరులై యాహవమున మీ పసదూ
 ల్యునప్పుడుగాని, మీరు మాకు వెఱవరు.

మ. వరగాండీవము, నగ్నిదత్తరథ మ శ శ్వశ్రేణియున్ వీరవా
 సరసాధధ్వజమున్ జెలంగగనుజు శ డారాతిదోర్ధ్వసం
 పారణాసక్తిని బూని నేను వెనను శ గ్రాజు బ్రవేశించినన్
 కురునాథుండపు డర్థరాజ్యమును మా శకుంగూర్పుభీతాత్ముడై.

ఇప్పుడు మీసుయోధుఁడు భగవంతుడగు వాసుదేవునే లక్ష్మము
 సేయక యున్నవాడు. అట్టియెడల మమ్ము సరకు గొనునా? మేము
 భీష్మద్రోణాదివృద్ధులకు సమస్కరించి మాయర్థరాజ్యమునకై మీ
 తో నమరమొనర్చెదము. సాక్షాత్ శ్రీమన్నారాయణుడగు కృష్ణు
 డు మాపక్షమున నుండుటచే మాకు జయమవశ్యము కలుగును
 ఇదియంగాక,

శ్రీ. గీ. జయమొ? యవజయమొ! యిప్పుడా శ్రీ జాడయేల
రణము సేయుట తొత్తధ శ్రీ ర్మంజయగుట
దాని దీర్చెదమాపైన శ్రీ దైవముండు
సంజయా! దీనికిక నేల శ్రీ సందియంబు

భీము—సంజయా? ఆనాడు దొంగిలడిని నిండు కొలువున పరాభవించు
నప్పు డీ వాయునందనమృగేంద్రము ధర్మనందన ధర్మప్రేత
శృంఖలములచే బంధింపఁబడియుండెను. ఇతనట్టి యాటంకమే
మియులేదు. ఇతనన్ను వారించుటకు దేవతలకైనను దరముగా
దు పరాక్రమరసాధిదేవత మాయందు మూర్తీభవించియు
న్నది. అయ్యది మమ్మెన్నటికిని విడుచునదికాదు.

చ. కవలిరువంకలన్ నడువ శ్రీ గావిజయుండును నేగుదేర, నా
వావతలమందుఁ జొచ్చియమ శ్రీ రాఘవమెచ్చినుతించునట్లుకొ
రవులనడంచిపుచ్చి, కురు శ్రీ రాజ్యరమావనితాలలామకున్
ధవునిగఁ జేతుధర్మజుని శ్రీ దప్పకమద్బలవిక్రమమునన్

నకు—సంజయా! ఇంక వారు మాకుమాటలచే రాజ్యమిచ్చునట్లుశోచ
ద, మేమును సమరము నందే కృతనిశ్చయులమై యూటిమి.
కాలవ్యాళంబుల బోలుమాకృపాణములు వైరి శిరచ్ఛేదనమున
కై తొందరపడు చున్నవి.

సహ—నిశ్చయముగా నారికి మాకర్థరాజ్య మిచ్చుతలంపేయున్నచో
నీయనవసరమైనరాయబారిములే? ఈకొఱగానివాక్యములే?
ఎట్లయిన మాటలచే గాలయాపనము సేయుటకు వారతలందు
చున్నారు. మేము మాటలకు మోసపోవుకాలము దాటిపో
యినది. ఇతమాశరీరప్రకరమునకు సంపూర్తిగఁ బనికిల్పింప
వలయును సంగ్రామభూమినిఁ జొచ్చి కురుకుమారశత్రుమాను,
మేముక్కడగించి మారాజ్యముమేము గొనుట ధృవము.

సంజ (తనితో) తే. గీ. వట్టిమూఢుడు కురుపతి శ పాండవులకు
 ధారుణినొసంగఁజూడు; నీ శ యారకొనరు
 సంగరంబుభయంబుగా శ జరిగితిరు
 నుభయపక్షముల నాశ శ మొదవు దాన

కానిమ్మ; ఇంసులకెవ్వరేమిచేయఁగలరు? (అదటవిజూచి పాండుపంప
 నులారా! మీనాక్యములన్నియువింటిసి. మీరు చెప్పినవన్నియు ధృత
 రాష్ట్రునికెఱిగించెదను. ధర్మనందనా! ఇత నాకనుజ్ఞనిమ్ము. మాధవా
 పోయివచ్చెదను.

శ్రీకృ—మంచిది—

సంజ—(నిష్క్రమించును)

ధర్మ—కృష్ణా! మనకురువేళయైవది. (అదఱుకు నిష్క్రమింతురు)

రంగము:—[హస్తినాపురము:— కౌగనసభ:— ధృతరాష్ట్రుఁడు
 భీష్ముఁడు—ద్రోణుఁడు—విశురుఁడు—దుర్యోధన

దుశ్శాసనకర్ణులు—అశ్వత్థామ]

ధృత—సంజయీ! నీవెరిగించిన పాండవుల చాక్యములన్నియువిన్నాడ
 ను. (ఇంచుకయూరకుండ్రి) మనపక్షమున సనేకవీరులు చేరిరని
 యు, నిన్ని సైన్యములుండె ననియు ధర్మనందనఁడెఱిగినా?
 పాండవులెవ్వరిసహాయమును గొని మనపై కెత్తినచ్చెదరు?
 సంజ—మహీవల్లభా! నీనడిగిమాటకు నాకెంతయు సప్రసవచ్చుచు
 న్నది. ధర్మనందనుఁడెవ్వరిసహాయమునమనపై కెత్తినచ్చుననియ
 నుఁగుచుంటివా? ఎంతవెట్టివాఁడవు. ధర్మదేవతపాండవులకుఁ దోడ్ప
 యుండుననుమాటనీకువిదితమైయున్నదికదా. అదియట్లుంచుము.

సీ. బకహిడిబాసుర శ ప్రాణాపహరియై,

భవ్యకీర్తినిఁగొన్న శ వాయునుతుఁడు

ఖండవంబునుగాల్చి శ కటకంతునోర్చిన,
 శౌర్యసముద్రుండు సవ్యసాది
 శాత్రువోదేకంబు శ సమయించిఘనవికృ
 మస్ఫూర్తిరాజులు శ మాదిసితులు
 బాలుడయ్యునురణ శ కేళిలోరుద్ధుని,
 బలముమెచ్చనియాసు శ భద్రపట్టి

తే. గీ. విపులవికృమవంతుండు శ దుగపదసుతుఁడు
 శౌర్యధనుడైన సాత్యకి శ సంగరపు
 వీణులదుగపదవిరటో శ ర్వీరమణులు
 చాలరా! యద్ధముననిల్వ శ యైతలేంద్ర

వీరేగాక విరటునితమ్ములు, నాతనిపుత్తుండగును తరుఁడు కేకయపతులు
 జరాసంధనూనుడగు సహదేవుఁడు. నక్షీణబలపరాక్రమశాలురగు
 శిశుపాలతనయులు, యశభర్తయుగు చేకితానుఁడు ముదలగు వారు
 పాండవులకు సహాయము సేయనరుదె౯తురు. వీరందఱును నొక యెత్తు
 భీమసేన నందనుడగు ఘటోత్కచుఁడొక యెత్తు అతఁడుమాయాయు
 ద్ధవిద్యావిశారదుఁడు. వీరందఱునట్లుండ,

మ. యదువంశంబునఁ బుట్టి శైశవమున శ దానందమాదకయశో
 దదయంజూచి వినోదలీలలను మో శ దాబాదఁగాజేసి, గు
 ర్మదకంసాచులఁ ద్రుంచియాదవులస శ న్మానిచు కృష్ణుండుసా
 ఖ్యదశన్ గూర్చుచునుండువారికెపుడు శ క్త్యైపాలమాడామణి ?

శ్రీకృష్ణునిసహాయము పాండురాజుఁడనులకుఁ బెట్టనికోటయే
 ధృత—(తనలో) ఈసంజయుఁడు చెప్పినధికులందఱును పోబలులే.
 వీరందఱును నొక యెత్తు. భీముఁడొక యెత్తు. భీముని నామో
 చ్చారణ మాత్రమున నాకు రాత్రిలయంచు నిద్రారాదు. అత
 నింబాకు భుజబలశాలి మాకురుబలముల యందులేడు. యమ

దండసన్నిభముగు తనగదాదండమునుబూని, యాతఁడు కౌరవ
సేనామధ్యమున భుజబలపరాక్రమమున విజృంభించి విహ-
రింప కుండునా? సంగరంబున నాతనిని సురాసురులే గెల్పుట
దుర్లభము.

సీ. నమరేయిగానలో శ నహిడింబుఁబరిమార్చి,

యన్నదమ్ములకును శ హర్ష మొసఁగె

బాహుబలప్రాప్తి శ బకదానవునిఁగూల్చి

యేకచక్రాపురి శ కిచ్చెముదము

యతివపాంచాల్నికై శ యక్షులనోడించి

సౌగంధికముఁదెచ్చె శ శౌర్యమొసఁగ

ధృక్పదపుత్రినిఁగోరు శ దుర్మదాంధుఁడగుకీ

చకునిఁబంపించెనా శ జమునికడకు

తే. గీ. నట్టివాతాత్మజుఁడలంచి శ సంతమదిని

భయము వొడమి కనులుమూత శ బడపురాత్మ

లందు నట్టిచో సమరంబు శ నందువతని

నాకుమారులు గెల్తురా శ ప్రాకటముగ.

ఎంతయోచించినను భీమశౌర్యజలధిని నీగుటకు నాపుత్రులకు శక్తి
చాలదు. చిచ్చునకుగాళ్లు సహాయముగకరణి నాతనికివివ్వచ్చును వచ్చు
ను. అర్జునునను సమానుఁడగు విలుకాఁడు త్రిజగములందులేడు. అతని
కి హనుదేవుఁడు రక్షకుఁడై యున్నాఁడు పాశుపతాంధీవాస్త్రప్రయో-
గములచేత గలుగు మహాగ్నిజ్వాలలు కురుసేననుదహింపక విడు-
చునా?

విదు—(ధృతరాష్ట్రునిఁ జూచి) ధృతరాష్ట్రమహీపాలా! సంజయునివల-
నఁ బాండవుల వాక్యములు వింటివికదా. ఇప్పుడై నను నీవు పా-
ండవులకు రాజ్యభాగ్యమిచ్చువిషయమాలోచింపుము. ఇంతవ

ఆకును నీవు నీనందనులాచరించు దుష్కృత్యములకుఁదలయూ
చుచుంటివి. ఇది నీకు ధర్మముకాదని నెక్కివక్కాణించు
చున్నాను. శకుని కర్ణదుశ్శాసనుల ప్రేరేపణంబున కుంచిచె
డ్డ లెఱుంగక దుర్యోధనుఁడు పాండవులతోఁ గయ్యము సేయఁ
దలంచు చుండును. నీచిత్తము గూడ నీతిపథమున వర్తింపక
యున్నది. ధర్మనందనుఁడు నియందున్నభక్తిచే శాంతమున
హించియున్నాఁడు. భీమార్జునమత్తగజములుగూడ తమయగ్రిహ
ని శాంతిశాసనమునఁ గట్టుబడియున్నవి.

చ. అనుజుఁడుచావఁగావగచి శ్రీ యాతనిబిడ్డలసప్తణాఘ్యులన్
బెంచితివెతయోక్యసను శ్రీ బెంపుదలిర్చగ నెల్లవారలున్
వినుతియొనర్ప; నట్టియెడ శ్రీ విజ్ఞులుదూషణసేయఁగాభవ
త్తనయునిమాటలకావని, ను శ్రీ ధర్మచరిత్రులకెక్కుసయుదే.

పాండవులను గూర్చి జూదమునకుఁబూర్వమే నీతో చెప్పియుంటిని. రో
గికి పథ్యము రుచించదనునట్లు నాపలుకులు నీనులబెట్టవైతివి. గతించిన
దానికిప్పుడు విచారించినను బ్రయోజనములేదు. ఇప్పుడైనను పాండ
వుల కర్ధరాజ్యమిచ్చి యశమందుము. అట్లొనర్పవేని కులనాశనమగుట
నిశ్చయము. నిరంతరము మీశ్రేయము గోరుచుండు నేను నిష్కల్మ
షహృదయముతోఁ బలికిన పలుకులఁ బాటింపుము.

భీష్ము—(ధృతరాష్ట్రునిజూచి) ఆంబికేయా! ఏదురునిమాటలు సత్య
ము. దుర్యోధనుఁడు కార్యకార్యము లెఱింగినవాఁడు కాక
పోవుటచే నింతవఱకు వచ్చినది. పాండవులకర్ధరాజ్యమొసంగుట
సర్వజనసమ్మతము. అది వంశభివృద్ధికిఁగారణము.

ద్రోణు—మహీపాలా! పాండవులు నీతనయులకెప్పుడును నెక్కుసేయఁ
దలంపలేదు. అట్టిచో వాని దూరస్థులగఁజేయ నీకు ధర్మము
కాదు.

భీష్మ—ధృతరాష్ట్రా? తపము పెంపును, బలశౌర్యదర్శములునుగలిగి
లోకహితార్థమైచరించుచుండు సరసారాయణులుగా ధనంజయ
కృష్ణులను భావింపుము. వారెప్పుడును సధర్మసంగరముకలిగిన
చోట ధర్మపరులకు జయంబొనగూర్చుచుందురు. (దుర్యోధను
నిజూచి) వన్నా! దుర్యోధనా! అర్జునుడు హిరణ్యపురమున ని
వాతకవచులవధించుట లోకవిదితమేకదా. దేవకీనందనుని బల
పరాక్రమములు కంసనర కాసురాదిమహాదానవులవధచే బ్రసి
ద్ధములుగావే.

మ. హరిసాగధ్యముగాంచిమోదమునను శ్రీ గాగ్నిజ్వలప్రవేశించియ
య్యరులన్ దాకఁగనిల్చుపార్థునిసము శ్రీ ద్యద్దర్శమేపార; నె
వ్వరు సాధింపఁగశక్తుకాదు, రికనా శ్రీ వాక్యంబులాలించి, రా
జ్యరమన్ భాగమొసంగు పాండవులకున్ శ్రీ క్షౌచాలచూడామణి
పాండవులను వధింతునవి నిరంతరము పలుకుచుండు రాధేయుని పలు
కులఁ జాటెంపవలదు. ఈతనివలన నెట్టికార్యము జరగదు.

కర్ణ—(భీష్మునితో) గాంగేయా! వీరవృద్ధుడవగుటచే విశేషముగ నె
దిరించి మాటాడఁజాలను. అయినను, నేమనిపలికితి? ఈకర్ణ
నివల నే కార్యమును జరుగదనియా! చేసిన, నీకర్ణుడేచేయవల
యును. (దుర్యోధనునిజూచి) రారాజా! నన్నుగూర్చి యెవ్వ
రేమి చెప్పినను నీవు సందియమందవలదు.

మ. అలుకఁమత్కరవాలమండితధను శ్రీ ర్జ్యము క్తవారాచవం
క్తులచే సంగరమందుబంధుజనులూ శ్రీ కోశింపఁగాపాండుపు
త్రుల దర్పంబునునార్చిపుచ్చికడు సంగ శోషంబునుంగూర్చి, యు
జ్వలకీర్తి విలసిల్లఁజేసెదనిను శ్రీ శౌర్యంబుదీపింపఁగన్.

భీష్మ—కర్ణ! ఎవ్వరైన విన్ననవ్వదురని యెనదలంకక సిగ్గువిడిచి యి
ట్టిపలుకులేల పలికెదవు? ఇందునీబలపరాక్రమము రెఱుంగని

వారెవ్వరున్నారు. ఘోషయాత్రా సమయమునఁ గార వేంచు
గంధర్వనప్పగించిన పోటరివికావా! ఈతఁడు గంధర్వనిచే
బట్టువడినప్పుడు ధనంజయుడరుదెంచి విడిపించువత్తుకు మీకు
దిక్కులేకపోయినది. ఈసంగతి నీవు మఱచిపోతివా? అనవస
రముగ లేనిపోనిప్రశంసకలిగించుకొని, యాత్మస్తవముజేసికొ
నుచుఁ బాండవుల దర్ప మార్చెదనని శలికినందువలనఁ బ్ర
యోజనమేమి యున్నది.

సీ. శౌర్యంబుజూడంగఁ శ జనుదెంచినట్టి, యా
హైమవతీమనో శ హరునికంటె
యమునానదీతీర శ మందపజయమును,
వడిసినయంగార శ పర్ణకంటె
ఘోషయాత్రకుఁబోవఁ శ గురుభూమినాథుని,
బట్టినగంధర్వ శ వరునికంటె
విబుధలోకమునెల్ల శ భీతినందించిన,
కాలకేయాదిరా శ క్షునులకంటె

తే. గీ. నీవుఘనుడవావిజయునికా శ గెలువ! నేల
పుల్లదంబులు బల్కెడు శ భయములేక
నిండుసభయందు నీరీతి శ నీదుబలము
దెలియఁజాలనివారేరి శ తెలుపుమిందు.

కర్ణ—నాయుత్త్రసంధానచాతుర్యము నాబలపరాక్రమము వృద్ధుఁ
డవగునీకేమి తెలియును? (ధృతరాష్ట్రుఁడఁబడి) దేవా! గురు
వియలుకచే నాకు బాణశక్తితగ్గియుండెనని జనులనుకొందురు
కాని యది యసత్యము. అమృహాత్ముని నారాధించి మఱల త
చ్చక్తిఁగాంచితి. అస్త్రశస్త్రములం దఖండసంపదఁబొందియు

న్నాను. నన్నుఁగూర్చి యెవ్వరును సందియమండనవసరము లేదు.

తే. గీ, ఎల్లసమరంబునందున శ నల్లవారు

గనఁగ సవ్యసాచినిఁదాకి శ కలితశౌర్య

విక్రమంబునబోరాడి శ వెలసిమీకు

మోదమునుగూర్చువాఁడను శ్శ్రీభూమిపాల.

భీష్ము—రాధేయా ! ఆత్మస్తవమేల చేసికొందువు. నిన్నుఁ గాలుఁడే యీలీలఁజేర్చించుచున్నాఁడు. ఇంతమాత్రముచేత నీవు ఘనుఁడవని తలఁచెదమనుకొంటివా? సూతనందనా! పాండవులు నీచేఁగూలెదరనుకొంటివా? దివిజనాయకుఁడీ చ్చిన శక్తిచే బాండవులు చత్తురని నీవు తలంచుచుంటివేమో! అట్టి యాశవిడువుము. శ్రీకృష్ణునిచేత నయ్యదివ్రాయ్యలగుచు. పాండవులు రణంబున బలపరాక్రమమున విజృంభించిరేని, కౌరవసేన నల్ల భస్మీ పటలంబుగావెతురు. (ధృతరాష్ట్రునిఁజూచి) ఆంబికేయా! నీ పుత్రులు సకలమహీలమునేలఁగందును సంతసించుచుండిరిగాని వారు చచ్చు సంగతదెలియకయున్నారు. వీరుధనంజయునితోఁబెనఁగి ప్రాణములతో నుండఁగలరా? ఈకర్ణనకేమి! నోటికి వచ్చినట్లెల్లప్రేలును, అర్జునుని నీతఁడు గెలుచునన్నమాట కల్ల. విరటునిగోబృందమును బట్టినప్పడీతఁడెందుబోయినాఁడు. (కర్ణునిఁజూచి) రాధేయా! కృష్ణుఁడు సారథియై భీమాదులు పెంటరాగ రథంబెక్కి గాండీవసహితుడై వచ్చువివ్వచ్చుని మార్కొనవశమా! నీవిట్టి పలుకులుపలికి సుయోధనునిబోల్పాహుపటచుట చూడగా నానెనిచావు నీకిష్టమైనట్లుతోచుచున్నది.

కర్ణ—(కోపముతో) పోనిమ్ము. రాధేయునిచేత నే కార్యము నెఱవేర
దనియే తలంపుము. ఇదిగో! రణంబున నీవు మడియువఱకును
నే నస్త్రసన్యాసము గావించెదను (అస్త్రమువిడుచుచు)

భీష్మ—(నవ్వుచు దుర్యోధనునిజూచి) కుమారా! దుర్యోధనా! క
ర్ణుండలిగి యస్త్రసన్యాసము చేసెనని నీవు భయమందఁబనిలే
దు. ఇటువంటి వాని హస్తమున నస్త్రమున్నను లేకపోయినను
నెక్కటే.

ధృత—(తనలో) విదుర భీష్మద్రోణాదులకు యుద్ధమునం దిష్టములే
దు. (దుర్యోధనునిజూచి) వత్సా! దుర్యోధనా!

ఉ. నీవును బాండవేయులును శ నిర్మలదిత్తములవహించి, భూ
మీవలయంబు నేలుచు, న శ మేయపరాక్రమవంతులై, నృపా
లావళిసంతసింపసుఖ శ ముందుచునుండుట శ్రేయమాను, వ
త్సా! విని నాదుపల్కులను శ సాధియొనర్పము యుద్ధమేటికిన్.

భీష్మద్రోణవిదురులుగూడ నిట్టిహితమునే జోధించుచున్నారు. భీమా
ర్జునుల యప్రతిహతశౌర్యధైర్యపరాక్రమంబులగూర్చి భీష్మద్రోణుల
కంటె నెఱింగింపారెవ్వరునులేరు. వీరు మనపక్షమున నుండుటంజేసి సేన
మొగంబున నిలుతురు. పాండవులు గాంగేయునకు మనుమలగుటచేత
ను, ద్రోణాచార్యునకు శిష్యులగుటచేతను, మనయందెట్టి కృతయుం
దునో, వారికి నెట్లయ్యుండును. మొదటినుండియు విదురుడు చెప్పినట్లే
యగుచున్నది. కావున,

తే. గీ. పాండుసుతులునీకును బెర శ వాయుకారు

కాన, మదిలోన నీవభి శ మానమూని

వారిలోసంధిగావించి శ వృజలకెల్ల

ముదముఁజేకూర్పు మదియె న శ మ్ముదమునాకు.

ధర్మనందనుడు సార్థక నాముడు మనమెట్లు చెప్పినట్లునడచుకొనును. సంగరము కులక్షయమునకుఁ గారణము. భీష్మానివృద్ధులు నిరంతరము సీసేమమును గోరివచించుచుందురు. వీరిమాటలు దోసిపుచ్చవలయు. దుర్యోధుడు—తండ్రి! ఇంతవఱకు నడపులయుంచుచు, గొండలయుంచుచు, వసించి, యిప్పటికిఁ బురముజేరుకొన్న యాపాపరాజనందనులు భండనంబున మమ్ము జెండంగలరనుమాట కలలోనివార్త మనపక్షముననున్న వీరులు సామాన్యులని నీవు తలంచుచుంటివా?

చ. కలనమహోగ్రిన్పత్తిఘన శ్రీ ఖడ్గముగేలధరించి సంగర
స్థలమునిల్పెనేని మన శ్రీ తాతనుభీష్మునిగల్పువారలీ
యిలఁగలరే, యెఱుంగవె మ శ్రీ హీశ్వర! యిమ్ముహితాత్మువిక్రమం
బలగురునిజఱుంపఁడె ను శ్రీ పద్మలుసన్నతః జేసిమెచ్చఁగన్.

అయ్యోనిజలగు దోణకృపులు పరాక్రమమునవిజృంభించి రణముఖము ననిల్పెనేని బురహరుడైన మార్కొనగలఁడా? పురహరసంభవుడగు నశ్వత్థామను నెవ్వగుజఱుంపఁగలను? వీరందఱిని నట్లుండనిమ్ము నిరుపమ భుజబలసంపన్నుఁడును, నిఖలాశ్రువిద్యాధురంధరుఁడును, నగురాధేయుని నెదిరించువాఁ డా పాండవపక్షమున నెవ్వఁడుండెనో వేయిమడచి చెప్పుము. బాహ్లికసోమనత్తభూరిశ్రీవశ్యల్యసైధవాదివీరుల పరాక్రమాదిగుణములెన్నఁదరమా! రణమున నాకు సహాయమొనరింపఁదలఁచి నిఖలదేశాధీశులును నవసరమయ్యెనేని వాకై ప్రాణములయినను నర్పింపసిద్ధముగానున్నారు. అట్టివో, పాండవులకు మావంకఁదిరిగి చూచుటకైన శక్యముండునా? నివేమీ భీముని బెద్దఁజేసి భయమందుచున్నావు.

తే. గీ వరగదాయుద్ధమందున శ్రీ వ్యాయుజుడు
నన్నునుండాకివజ్రబా శ్రీ గంబుచేతఁ

బర్హతంబుశకలంబులొక పగిదిఁగూలు

సందియంబేలనీకునోక త్కౌతలేంద్ర.

భీముఁడుగూలెనేని వారిపక్షమున రణమొనర్చుఁగలిగినవీరుఁడెవ్వఁడు ? అర్జునుఁడుగలఁడనిపలుకుదువేని గర్జునియొద్దనున్న శక్తిచేనాతఁడు తప్ప కమడియును. ఇదియంతయునేల. సంగరమున మేము విజయొందిరచువరించినప్పడు నీవే చూచి యానందింపఁగలవు.

ధృత—వత్సా! నామాటలు పెడచెనింబెట్టక యాలింపుము పాండవులతో వైరముడిగియుండుటేనాకుఁదోచినకార్యము. ధర్మనందనుఁడు శాంతసుధానిధి యగుటం జేసి మనముచేసినకార్యములు మనంబునఁదలంపక సంధికిచ్చుగించును. నీవురాజ్యమునందర్థభాగము ధర్మనందనున కొసఁగి మనుట శ్రేయస్కరము. కర్ణుడు నిన్ను బ్రోత్సహింపఁచుటయు, శకుని దుశ్శాసనులు, యుద్ధమేఘనమైన కార్యమనిచెప్పటయు నీకుఁగొనుల నానందదాయకముగ నున్నది. రణాంగణమున నవార్యబలుఁడగు వాయునందనుఁడు గదాదండమున వైరిసేనను జావమోదనపుడైనను నానచనంబులఁ దలంతువు. అర్జునుఁడగ్నిదేవునివలనఁ గార్ముకము వడసినాఁడు పాండవులను నిరంతరము ధర్మజేవతయు, వాయుదేవుఁడును, మహేంద్రుఁడును, నశ్వినులును, రక్షించుచుందురు. ఎన్నివిధములలోచించిచూచినను సంధియేకర్తవ్యమని తోచుచున్నది.

దుర్యోధ—తండ్రీ! నీవేలపలుపారులీ సంధివిషయమునుగూర్చి పలికెదవు? భీష్మద్రోణులు సంగరమునకిష్టపడలేని, రణమునకువచ్చువారిలోడనే పాండవులను గూల్చిజాలుదును. దుశ్శాసనకర్ణుల సహాయమునఁ బాండవకోధజ్వాలలఁదృటిలోనార్పెదను. అంతియొకాని నూదిమోపుటకుఁ జాలనిభూమియైన వారికొసఁగను

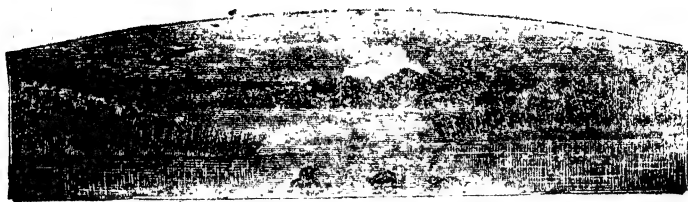
నాయుద్యమమున కీపు విచారింపఁబలితేదు. నల్లిశలఁజేర్చినచ్చు
కార్చిచ్చునైన నార్పఁగలను. జంఝానిలంబు నిలుపనేర్తు. జల
స్తంభనాది ఘనవిద్యల నెఱుంగును. రణమునం దనేక విధంబుల
మెలంగఁగలను. నానావిధమృతృతంత్రింబులఁదెలిసికొంటి. నే
నలిగితి నేని పాండవులను సురులైనను, రక్షింపఁజాలరు ఆత్మస్తు
తి పౌరుషము కాదనుమాట నెఱింగియు, వారలకునీపుభయమం
దితివి కాఁ బలుకుచుంటిని. ధృష్టద్యుమ్న సాత్యకీపృముఖులును,
మత్స్యపాంచాలాది దేశాధీశులును, నన్నుదాకి యస్మద్భా
ణాగ్నిజ్వాలలం దాహుతులయ్యెదరు. ఇది నిక్కంబని నమ్ముము.
ఇంక నీవు మారుపలుకవలదు.

ధృత—(భీష్మనిఁజూచి) మహాత్మా! గాంగేయా! మూఢుడగు దుర్యో
ధనుడు పాపలుకులాలింపక యున్నవాడు. నేనేమిసేయుదును
భీష్మ—విధిక్యతమును నెవ్వరులేప్పింపఁజాలరు. (ఇంచుక యూకుండి)
నేటికి సభఁ జాలితము.

(అందఱువిష్కరిమింతురు.)

ఇదిద్వితీయాంకము.

పాండవోద్యోగము.

తృతీయాంకము.

— విభాగము —

(రంగము:—పాండవులు—ద్రౌపది—శ్రీకృష్ణుడు—ప్రవేశము.)

ధర్మ—(కృష్ణునిజూచి) కృష్ణా! యదుకులదీపా! నీకృపచే మేమెట్టియి
డుమలు సొందకుండ శపథముననుసరించి వనవాసాజ్ఞాతముల
దీర్చితిమి. విరటుడు మాయెడలఁ బ్రేహంబూని తనతనూజయ
గు నుత్తరను నభిమన్యునకొసంగి మాతోవియ్యనుండుట యెం
తయు శుభసూచకము. (ఇంచుకయూరికుండి) దేవా! నీవు
మాయెడలఁ జేయవలసిన కార్యమొందుకలదు.

శ్రీకృ—

తే. గీ. సంశయము బొందగానేల నీ స్వాంతమందు
నీతలంపేమొ తెలుపుమా నీ నిక్కముగను
శిరమునందాల్చిచేయుదు నీ శీఘ్రగతిని
తృప్తధవకిరీటదీపిత నీ చరణకమల.

ధర్మ—

ఉ. ఆర్తులమైనవమ్ముగ గృహ నీ నాదరణంబొనరింపఁగాజగ
త్కర్తృవు నీవుగాకమఱి నీ ధాతినివేటాకఁ జెన్వడుండె, మా

యార్జినిబాపి సౌఖ్యముల శ్రీ నందగఁజేయుచు రాజ్యమందునన్
వర్తిలఁజేయుమయ్యయికఁ శ్రీ బద్ధదళేక్షణ! భక్తరక్షణ!

ధర్మపాశబద్ధులమై కౌరవులుగల్పించిన కడగండ్లనన్నిటిని నోర్చితిమి.
లజ్జితవాసానంతరమున మీయర్థరాజ్యభాగము మీకొసంగెదమని
కౌరవులు నుడిపియుండిరి. మొన్న కౌరవుల పంపున నియ్యెడ కరుదెంచి
నసంజయుని వాక్యములు నీవు వినియుంటివికదా. మిత్రకార్యము నెఱ
వేర్చుటకుఁదగిన సమయమువచ్చినది. నీదయచే నవిసీతుఁడగుదుర్యోధ
నునితోఁగలహము మానిసుఖంచెదము. మేము నీకుఁబ్రద్యుమ్నాది
కుమారవర్గముతోడివారము

శ్రీకృ—

ఉ. మీకునిరంతరంబుసుఖమే శ్రీ యొనఁ గూర్పఁదలంచుచుందుగా

నీకిటులాడ నేమిటికి శ్రీ నీతలపెట్టిదొ చెప్పమయ్య, నే
జేకొనిసేయువాఁడ నతి శ్రీ శ్రీఘ్నగతిన్ భవదీయచిత్తమ
స్తోకముదంబునందఁబరి శ్రీ శుద్ధగుణాకరధర్మనందనా.

ధర్మ—కేశవా! మాయందట్టిప్రేమఁ బూనియున్నవాఁడవగుటచేతనే
యీ కార్యభారము నీపైఁబెట్టుచుంటిని. నీవుకరినగరంబువకరిగి,
ధృతరాష్ట్రునితోడను, భీష్మాదులతోడను, దగినవిధమున
సంభాషించి సంధిఘటిల్లునట్లు చేయవేడుచున్నాఁడ. మొన్న
సంజయునితో నైదుగొల్లించిన జాలుననివదించియుంటిని. ఇందు
లకెప్పుడునుదప్పను.

తే. గీ. కలుషమతియైనకురురాజు శ్రీ కరుణాబూని

యింతమాత్రమయిననీయ శ్రీ నెంచకున్న

కూటికేకద యైదుగొల్లు శ్రీ గోరియుంటి

వారు మేమును సౌఖ్యముల శ్రీ వడసిపెలఁగ.

అక్కటా! విరోధులయిన నేమి రాజ్యమునకై చంపనేల? మఱియొకమార్గముండజా! భాగ్యమునకై బంధువులను వధించి పీడప వచ్చెనుచుండ భరము భరింపజాల. కులనాశనమగుట నాయభిమతము కాదు. సమరమున జయోపజయములు దైవాధీనము. విజయలక్ష్మీ మనలనే వరించు ననియెట్లు చెప్పగలము. కావున నావిన్నప మాలకించి సంధియొనఁ గూర్చుము.

శ్రీకృష్ణ—యధిష్ఠిరా! నీయభిప్రాయము తెలిసినది. మొన్న సంజయుని సందేశము, నీప్రత్యుత్తరముగూడ వినియుంటిని. పాముచావ కుండ బడితే విఱగకుండనున్న సంజయునిపలుకులు వింటివికదా? నీచిత్తము ధర్మపథంబున నిలిచియున్నది. కౌరవులు వైరమువిడుచునట్లుతోచదు. వారిపక్షమున భీష్మద్రోణులుండిరికదాయని గర్వించుచుండిరి. అధర్మమునకు వారు భయమందరు. పితౄమహా కుంభసంభవ పృముఖాదులు చూచుచుండ నిండు సభయంద మిఁకెగ్గొనచ్చిన యద్దురాత్మ్య లిప్పటికినిఁ బశ్చాత్తాపముబొందరైరి. అట్టిసీచులయెడల నెవ్వరాగ్రహమును బూనకయుందురు? నిజముగా నట్టి కూరమతులును, కల్మషచరిత్రులును, నగువారియందు, గరుణయు, బౌంధవ్యమును, తృణింప వలయును.

తే. గీ. మాయజూదంబునందు న న్ మాయకుండ

వైననిన్ను గెలిచిదుగ్ధుఁ డావసీశు

సుతఁబరీభవించినదుశ్చ న్ నితులయెడల

గరుణవహియింపఁగానేల న్ మృతలేంద్రు.

దురోదరానాథరమున సుయోధనాదులు విష్ణుపలికినపలుకులను శువదలమా? రిపులనోర్చి ధాత్రినేలుట క్షత్రియధర్మమే. అయినను నీకోఁ

కధీర్వ నేనుహస్తినాపురమున కరిగి, హితులును, బంధువులును, నిఖిలసామంతరాజులును, వినుచుండ, ధృతరాష్ట్రునియెదుట సిద్ధర్థసంధతయు సుగుణములును, మిగుల వర్ణించి, నాశక్తిసంతయు వినియోగపఱచి సాధ్యమగు సంతవఱకు సంధిగావింపఁ బ్రయత్నించెదను. మదీయవచనముల నుయోధనుఁ డంగీకరించెనేని యది సర్వజనసమ్మతమై యొప్పు. లేదేని ప్రజలు వారినే నిందించెదరు. మనము సంధికిఁ బ్రయత్నించినవార మగునుము. వారి బలాబలముల నరసి నీకు జయము కలుగు మార్గముగూడఁ జూచివచ్చెదను.

తే. గీ. మాయెడలఁబడు పాతంబు శ్రీ మాని, యుభయ

పక్షముల సేమమునరసి శ్రీ పరమకృపను

సంధియెటు లేనియొనగూడు శ్రీ సరణిమాను

మా! సభికులెల్లరువినంగ శ్రీ మాకళత్ర.

ధర్మవర్తనమారయుము. ధృతరాష్ట్రుఁడు చెప్పఁమాటలు దుర్యోధనుఁడు పెడచెవినిబెట్టినేని, యంతమాత్రమున సంధి పొసఁగదనితలఁచి రయముననేతరక, యచ్చటివారెల్ల వినుచుండ మానిష్కల్పవహ్నిదయముల వెల్లడించి, పాండవులు ధర్మసంఘులు; వారివలన దోషములే దనిజనులనుకొనునట్లు చేసిరమ్ము. వేయేల! నీకెట్లుతోచిన నట్లుచేయుము. అదియే మాకుఁబరమహితము. దామోదరా! నీవు వారినెఱుంగుదువు. ఎచ్చటనేరీతిభాషింపవలయునో యది యెఱుంగునువు. నీకుఁ జెప్పటకు నేనెంతవాడ.

కీకృ—ధర్మసంధవా! సాధ్యమగుసంతవఱకు సంధియగుమార్గమరసి వచ్చెదను. అయినను పశ్చింతులము నాకగుచున్న శకునములను బట్టిచూడగా సమరమగుననియే నాకుఁ దోచుచున్నది. నీవు నిరుత్సాహివికాక సమస్త సేనలను సిద్ధపఱచి, మన పక్షమున నిలిచి పోరాడఁదలఁచివచ్చినవారిని, బోధింపఁపఱచుచుండుము.

భీము—కృష్ణా! రణమునకు మేము వెనుదీయుదు మేమోయని యట్లు పలుకుచుంటివా యేమి? అట్లెన్నటికిని దలంపవలదు. కాని, కౌరవులతో యుద్ధము సేయవలయునను తలంపు మాకెప్పుడును లేదు. వారును మేమును గలసియుండుటయే మాతలంపు. సుయోధనుని మూలమున గులక్షయమగునని జనులాతనిని నిందించుచుండి కావున నెట్లయిన సంధియొనర్చి యాతని కా నిందబోగొట్టుము. మఱియొకమాట.

చ. కురుసభలోన నాడునయ ॥ కోవిదులెల్లరుజూచుచుండ; యీ పరమపతివ్రత౯ బరిభ ॥ వింశగకోకలువిప్పినట్టిదా శ్చరితులుకౌరవాధములు ॥ సంధికినొప్పరుగాని యాయుధి ప్తిరువచనంబుల౯ వినుచు ॥ సేయుముయత్నముదానిక౯హరీ.

ద్రౌపద—నాథా! మీరిట్టి కార్యమున కొడంబడుదురని నేనుమున్నే యెఱింగియుంటిని. దుశ్శాసనుడు నాశిరోజములఁ బట్టుకొని నిండుసభలోనికిచ్చుకొని వచ్చుచుండఁ జూచి యూరికొనినప్పు డే మీ పరాక్రమము వెల్లడియైంది.

భీము—ఏమీ! మేము పరాక్రమములేనివారమనియా! పలుకుచుంటివి.

మ. తరుణియేలవచించెదీకరణిదో ॥ ర్ధర్పంబునుంబూనిభీ కరసంగ్రామతలంబున౯రిపులసి ॥ కంజెండగాఁజాలు, దు ర్భరశౌర్యంబున నుప్పుచుండియును, ధ ॥ ర్మయౌవలింజూచి యా కురుసంతానముగూల్పనైతినిగదా ॥ కోపంబునీకేటికిన్.

ధర్మసందనుని శాంతస్వభావశృంఖలములందు మేముగట్టుబడియుంటిను నుసంగ్రతి నీవెఱుంగకయుంటివా? (శ్రీకృష్ణునిజూచి) కృష్ణా! భీష్మద్రౌ పదిమహావీరపరివేషితుడై నిండుపేరోలగంబుననుండునాధ్భత

రాష్ట్రునకు నావచనములుగా నిట్లు చెప్పము. అన్నదమ్ముల పుత్రులమగుమేము పోరాడుటమందిది కాదు. సంధియెట్లయినఁజేసి వంశమభివృద్ధిబొందఁజూచుము.

ద్రావిడ—వస్త్రాపహరణసమయమునఁ జేసినపగితిజ్ఞకు భంగమేకదా!

శ్రీకృ—బావా!

తే. గీ. రణమొనర్తుచుదుష్టకౌశలపులతోడ

ననుచువదియింపగాలేదె శయనిలపుత్ర

ఘిక్ష్పడిరితిఁబలికెద శవేల, శౌర్య

మొందుదాచినాడపుభయం శబందియకట!

భీము—మూధవా! నేరుగణమునకు భీతిల్లితిననితలంచితివా? చతుర్దశభువనములొక్కపెట్టిన నెత్తివచ్చిననుభయమందువాడనుగాను ఇదిగోచూచుము.

శా. ఉద్గండాదివిఖండనక్షత్రమహాశివ ద్యుద్ధప్రభావప్రభా

బద్ధాస్మదృఢజండమండితగదా శపాతానాతివైరుల

బ్రద్దల్ జేసెదభూతజాలముమది శబాగించుగీర్తింపనా

గ్రద్దల్ మొక్కగమాంసఖండచయము శఖండివివైరులవడి.

ఇప్పుడే గదామాత్రసహాయుడనై కరినగరంబును బ్రవేశించెదగాక! (ఇంచుకనడచును) అరే! కురుకులపాంసనా! నిపుమానుఁబెట్టినకడ గండ్రకుఁ బ్రతిఫలము నేడనుభవించెదవుగాక!

మ. ధరణిండాగిన నాకుమంజడిసిచా శతాశంబునండాగినన్

శరధింజొచ్చినమేఘమండలమునన్ శచైర్యంబుతోనుండినన్

వరశౌర్యంబునుజేర్చినదయినద శర్పంబెల్లబోకార్చెదన్

గురుస తానము నీమృతింగనుచు నా శకోశింపమర్యోధనా.

(ముందునకుఁబోవుచున్నాడు)

అర్జు—(భీమునివారింది) అన్నయ్యా! ఏల యీలీల మాటమాటకును
నాగ్రహాయత్తచిత్తుడవగుచుండువు.

మ. పగరన్ జెండుట యన్న నీకదితృణ శ ప్రియంబెయూ గానికిన్
దగుకాలంబరుదెంచె నెందుకిట్లక్రో శ ధంబూనెదీవయ్య, ధ
ర్మగర్విష్టండగు ధర్మసంభవునిహృ శ ద్రాజీవమున్ వాడజే
యగనూహింతువె శాంతమూనుమికనో శ యన్నామరున్నందనా.

శ్రీము—శాంతమేయింతవఱకుఁ దెచ్చినది.

ధర్మ—(కృష్ణునిజూచి) కృష్ణా !

తె. గీ. పగనుదిగనాడినామిఁది శ భక్తిచేత
సంకెలలయందఁజిక్కిన శ సామజంబు
వగిదిచున్న వాయసుతుని శ భావమునకు
నాగ్రహమొదవఁజేయంగ శ న్యాయమగు నె

శ్రీకృ—(భీమునిజూచి) బావా! వాయునందనా! కరిహాసమునకాడి
నావక్యముల కింతయాగ్రహమూనెదవేల ? శాంతింపుము.
కురుకుమారఘోరగహనముదహించుటకు సివుగాక మఱి
వ్యరుశక్తులగుదురు ?

అర్జు—మాధవా ! సాస్తి నాపురమునకరుఁ గఁదలంచిన నేను నీతోఁ
గొన్నివిషయములుచెప్పఁదలఁచితిని.

మ. ధృతరాష్ట్రుండతికష్టమానసుఁడుధా శ త్రీభాగమియంగఁగా
మతిలోనెంచునె వానిపుత్రిఁడుచు దు శ ర్మార్దండు సంధించునే
కుతుకంబూనితివీపు స-ధికొఱకై శ గోవింద మాయస్త్రసం
తతిస్త్రసానమునందునుండునటులన్ శ గావింపు మావేడెదన్.

నీవుచేయఁబోవుకార్యమునకు భంగమకలుగదు. మమ్మనేకవిధములఁ
బరాభవించిన ధార్తరాష్ట్రులు వధ్వులనుటకు సందియములేదు. అయి

నను మాయగిజుడు చెప్పినచొప్పున సంధిగావింపయత్నింపుము. వారందులకుసమ్మతింపలేని వావచనములుగా నిట్లుబలుకుము “అశ్రీతబంధుమిత్రజనములనుసత్కరింపుడు, వెరుకటికంబునెక్కుడుభోగముల ననుభవింపుడు. పిదప బ్రాహ్మణములరచేతనుచుకొని సమరమున కరుదెండు. ”

నకు—వాసుదేవా! మాచిత్తములు వనవాసముననున్న భంగినింగాక మిగులతీవ్రతవహించియున్నవి సంధి జేసికొనుతలంపే వారికున్నచో గోగ్రహణానంతరమున జేసికొనియేయుంచురు.

సహ—కృష్ణా! సంధికై నీవరుగుచుంటివిగాని, ధార్తరాష్ట్రీలందులకొడంబడదు. మాచే సుయోధనుడు నిహతుడు కావలెననుకోరిక మాహృదయములందుసంపూర్తిగా నాటియున్నది. అర్ధరాజ్యభాగ మొసంగనిచో కురుకుమారులు వైశ్యసమేతముగా మాకోపాగ్నిజ్వాలల కాహుతియగుదురనిరూఢిగా దెలుపుము.

ద్రౌపది—ముకుందా! నావిన్నపముగూడ మెక్కింతవినుము. నన్నుగూడ గృహజూడుము. ఈధర్మనందనుడు కౌరవులర్ధరాజ్య మొసంగకపోయినను నైదూళ్లయినజాలునని పలుకుచున్నాడు. సుయోధనుడందులకుగూడ సమ్మతింపడు. వీరు వారిని నొంచలేరు. వీరిసంధివాక్యములు వినినీని సుయోధనుడు మఱింత దురభిమానియగును. అచ్చటివారు సమరముగాంక్షించియున్నను, ఏరరణ్యములకేగుదురుగాని యుద్ధమునకుఁబ్రయత్నింపరు. ఎట్లయినను వీరిసుజనత్వము నెడకుండ సంధిగావింపఁబ్రయత్నింపుము. పరమున ద్రుపదభూవరునకు హానవేదియందు జన్మించి, పాండవులకు భార్యనై బలపరాక్రమవంతులగునే పురపుత్రులఁబడసి సహజన్ములప్రాపుగాంచియుండియు, నాకీ ముప్పులు దప్పినవికావు. రాజసూయమహాధ్వరమున బావ

ఁబైనమదీయవేణి నొక దుర్మార్గుడు నిండుసభలోఁ బట్టియీ
 డ్దుచుండ వీరుచిత్రప్రతిమలవలెఁ జూచుచుండిరి. గోవిందా! పా
 పాత్ములను దండించుట పాపమనితలంతువా? వారియెడల
 మనముగృహ వహించుటకు బ్రాహ్మణులా! పాపాత్ముడగు
 దుర్యోధనుడు సజీవుడై యుండవలసిన దనియేనానీకోరిక?
 దుష్టులగు కౌరవులయెడల దయఁ బూనవలదని నాప్రార్థన. ఒక
 కవేళ నాపతులూరకున్న నాపుత్రులును నాసోదరులును నా
 పరాభవాన్నిఁ జల్లార్చి తీరెదరు.

శ్రీకృ—సోదరి! నేనుండఁగా నీవీరితినిఁ జింతింప నేల? సంధికఁ గౌర
 వు లంగీకరింతురనుట కలలోనివార్త.

మ. గరితా! యేలవిచారమందెదవులో? కస్తుత్యుడొయ్యాయుధి!
 ప్రిరభూపాలుఁడుపంప, భీముఁడుగడున్? జేదోడుగావింప, భా
 స్వరగాండీవముదాల్చి రాద్రమున భీ? భత్సుండునేతేరగాఁ
 గురుసంతానముగూల్చినీకుముదమున్? గూర్తున్? నచున్? నమ్ముమా
 (పాండవులను జూచి) బావలారా! ఇంక నేనరిగి ప్రయాణసన్నానాము
 చేసికొనవలయును గదా!

ధర్మ—జగద్బాంధవా! ముందువెనుకలారయక నిన్నుఁ గౌరవుల కడ
 కేగుమని పలికితిని. ఇప్పుడందులకు మరల నాచిత్తము సమ్మ
 తింపకయున్నది. నుయోధనుఁడు కడుఁగుటిల వర్తనుఁడు. అతని
 యనుచరు లంతకంటె నెక్కువవారు. వారు నీమాటలు విస
 కుండుటయేగాక నీయెడల నేమి కీడుగావింపఁదలంతురోయని
 సందియముగూడఁగలుగుచున్నది.

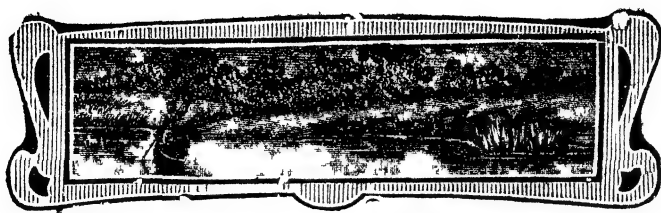
శ్రీకృ—బావా! నన్ను గుఱించి నీప్రభయమందఁబనిలేదు. నీప్రవచించి
 నట్లుదుర్యోధనుఁడును, నతని యాపులును నట్టివారే. కాని

చారివలన వాకేహనియు సంభవించును. ఒకవేళ శట్టి చేదయిన వారు దలంచిరేని, నేనలిగిన నక్కడ నన్ను మార్కొనువారెవరు? నేను సాత్యకినిగూడ వెంట బెట్టుకొని పోయెద. మీరు శంకింపవలదు. రండు.

(అందఱునిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము:

పాండవోద్యోగము.

చతుర్థాంకము.

రంగము:—[కౌరవసభ-ధృతరాష్ట్రుడు-భీష్మద్రోణులు-దుర్యోధన
దుశ్శాసనకర్ణులు సంజయుడు, ఆసీనులైయుందురు.

ధృత—(సంజయునిజూచి) సంజయా! మఱచిపోయితిని. మొన్న నీవు
పాండవుల కడకరిగినప్పుడట్లునుడేమని పలికెను?

సంజ—మాయర్థరాజ్యము నెసంగుచుని యడుగ వారీయరేని, యింత
కుమున్ను వారొనర్చిన దుష్కార్యములకు మఱింత మెఱుగు
పెట్టినయట్లుగను. సమరమునందు సుయోధనుడు గూలిన
ప్పుడుగాని ధర్మజనకు వనవాసము నందుబడినయాయాసము
తీరదు. కురంగవంక్తిపై బడినసింగములరీతి మేముకురుసేనపైబ
డినప్పుడుగాని కౌరవులుమమ్ము సఱకుగొనరు. రణవిద్యాపా
రగుడగుచిత్తవృద్ధుమ్ముడు ద్రోణునిడాయానప్పుడుగాని, మమ్ము
లక్ష్మ్యపెట్టరు. శ్వేతవాహనుడనై, భగవంతుడగువాసుదేవుడు
సారథియై. నేనురథికుడనై సమరభూమిబ్రవేశించి, రిపు
మండలిమధ్యమున విహరించు నప్పుడు మాసత్యము వా
టింతురు.

ధృత—సంజయా! పాండవులపక్షమున నున్న యోధులందఱును నొకయెత్తు మారుతనూతి యొకయెత్తు ఆభీమునిఁ దలంచినచో నాకు రాత్రులయందు నిద్రరాదు. కాలదండ సన్నిభమగు గదాదండమును బూని రణంబునఁ బ్రవేశించెనేని యాతనిని మార్కొనఁ జాలువీరుడెవ్వఁడు? చిచ్చునకు గాడ్చుతోడైవ చ్చునట్లాతనికిగాండీవిసహాయమాచరించును. ఇదియుంగాక వారికి శ్రీకృష్ణునిప్రాప్తున్నది. ఈభీష్మద్రోణులు మనపక్షమున నుండిరి గాక వారీ గాంగేయునకు గుటచే తను ద్రోణాచార్యునకు శిష్యులగుటచేతనుమనయిం యట్టికృపయుండు నో వారియందును నట్లేయుండును. పాండవులతో యుద్ధము కులక్షయమునకుఁ గారణమని తోచుచు:

భీష్మ—అంబికేయూ! ఈవిషయనిర్ధారణమునకు... పయము వచ్చినదికదా! ఇందుకేగ నా భగవంతుడగు వాసుదేవుఁ డయ్యె డకరుదెంచివాడు. అమ్మహానుభావుడగుదెంచిన కార్యమును దీర్చి వంశముద్ధరింపుము.

ధృత—కుమారా! దుర్యోధనా! భీష్మద్రోణునిదురాదివృద్ధులందఱును చెప్పచున్న వాక్యములాలించియశమంతుము

దుర్యో—తండీ! పాండవులకు సేనావంతు య భయమందను. నల్లిశలు జేర్చినచేడు కార్చిచ్చునార్పఁగలను. జలస్తంభనాదివిద్యల నెఱుంగుదు. నానావిధమంత్రితంత్రము లదెలిసికొంటిని. ఆత్మస్తుతి పౌరుషము కాదని యెఱింగియుండియు వారలకు నీవుభయమందితివి గావునఁ బలికితిని.

(శ్రీకృష్ణుఁడు—విదారునితోఁ బ్రవేశించును)

విదూ—(కృష్ణునిఁజూచి) దేవా! నన్నదుర్యోధనుఁడు నన్ను దనగృహం

బున విచారగొరవరమృనివలికెనుకదా! ఏవేల సమృద్ధింపలేదు.
అందులకేమనిపశ్యత్తరమిచ్చితివి.

శ్రీకృ—ఆతఃశుపిలువ నేనుసమృద్ధింపనైతిని. అందులకుఁగారణంబుడు
గనిట్లు చెప్పితిని. “దుర్యోధవా! పగవారియింట నన్న మమృతమే
యైనను విషంబని యనుమానమువొడముచుండును. నేనుశత్రు
పుడనాయని యడిగెడ వేమో? వినుము, పాండవులు నాకుఁ
జాణసమానులు. వారికిని మీకును వైరముకలదు. అదియుం
గాక నేనిప్పుడు వారిదూతనై యరుఁడెంచితిని. వచ్చిన కార్యము
సంసిద్ధియైనపిదపనిట్టి మర్యాదసీపుచేయుటయు, నేనుబొందుట
యుసంతోషముగ నుండునుపశ్యత్తమువిదురునియన్నముభోక్త
వ్యమని తలంచివాడ.

విదు—మహానుభావా! దాసుడనగునాయందు నీకట్టికరుణయున్నది.

మ. సరసీజోధ్యవవాసవాదినురుల శ్రాంతంబుసేవింపఁబె

ల్లిర వైయుండుమహానుభావుఁడవునీ శ్రీ వీరీతిఃజత్తంబునన్
గరుణంబూచిమదీయగేహమునకున్ శ్రీ రాఁగాంచివాసయ్యయ
ద్దిర భాగీరథి చౌటి నేలపయి న శ్రీ రింబారినట్లోవారి.

(ఇంచుకయూరకుండి) మాధవా! దుర్యోధనుడుసంధికొడఁబడుననియే
తలఁచుచుంటివా? కొరవపక్షపాతులై సమరమునకుసంసిద్ధులై వ
చ్చినవారినిఁజూచి మాతీయుచున్నాడు. మహనీయుఁగణాకరుఁడవై నీవీ
సీచులకడకు సంధికార్యమునకైవచ్చుట మిగులవింతగనున్నది. ఏడు నీ
కేమియెగ్గుదలంతురోయనుభయముగూడ నాకుఁగలుగుచున్నది.

శ్రీకృ—విదురా! సుయోధనుడు సంధికొడఁబడఁదనియెఱుఁగుదును.

ఇప్పుడీకార్యభారము నేనువహింపకుందునేని, కొరవపాండవు
లు కయ్యముసేయుటకుదిగుచుండగాఁ గృష్ణుఁ డూరకుం డెనని జ
నులు నన్నునిందింతురు. అందులకై యిట్లువచ్చితిని. నాశక్తిసం

తయుధావోసి సంధికై ప్రియత్నించెదను. కౌరవులొడంబడ
రేని తత్ఫలము వారసుభవింపఁగలరు. (ఎదుటఁజూచి) అదిగో!

ధృతరాష్ట్రుఁడు భీష్మాదులతోసభదీర్ఘమున్నాఁడు.

భీష్మ—(ధృతరాష్ట్రునితో) మహాత్ముడగు వాసుదేవుఁడు వచ్చుచు
న్నాఁడు.

(భీష్మాదులెగురేగి శ్రీకృష్ణునితోఁబానినత్తురు)

ధృతి—(కృష్ణునిఁజూచి) ముకుందా! ఆమణిపీతమునవాసీరుడవుగమ్ము.

శ్రీకృ—(ఆసీనుడై అందఱినిఁజూచి) మీరుచు మీపీతములవాసీరులు
గండు.

(అందఱును కూర్చుండురు)

శ్రీకృ—ధృతరాష్ట్రమహీపాలా! నిన్నటిదివసుంతయు నిష్టాగోష్ఠిలో
జరిగినది. ఇకనేనువచ్చిన కార్యమునీకుఁడెరుపవలయునుకదా?
పాండవులవంపున నేనుమీకడకుఁదూతనైవచ్చితిని. నీకుసనుస్త
విషయములు తెలిసియేయున్నవి. అయినను చెప్పుచుంటిని. నీ
కొడుకులవలన ధర్మసాధులగు పాండురాజనందనులు పడినకష్ట
ములన్నియు నెఱిగి యేయుంటివిప్రతిజ్ఞబద్ధులైనానవనవాసాజ్ఞా
తములుదీర్చినచ్చిరి. భరతవంశము ధర్మసాధతకుఁబట్టుకొమ్ము
న్నిలోకులాఁడుకొనుమాటకు భంగమురానియకుము. నీకుయూ
రూఁగును, పాండురాజకుమారులును క్షీరసీరములచందమునగల
సిమెలసి నుఖులు తెరువు నూహింపుము. ఇది యస్వయాభివృ
ద్ధికిమార్గము. నీపుతలంచినచో నెట్టి కార్యము నైననుచేయఁగలవు.
ఇకను నీపువేత్తవహించితివేని, పాపమొదవును. ఇరు తెగ
లలో నెవ్వరికిఁగిడుసంభవించిననునీకువిచారముకలుగకమానదు.
ఉభయుల సౌఖ్యము గోరినవాఁడనగుటచే నేనువచ్చి యిట్లు
చెప్పుచుంటిని.

భీష్మ—మూఢవా! మాకురువంశజులసేమయు నిరంతరముగోరుచుండు
 నీవువచ్చుటంజేసి, కార్యము సానుకూలముగాక యుండునా?
 ధృత—(దుర్యోధనునిజూచి) కుమారా! సుయోధవా!

తే. గీ. మనకడకు నెన్నడునురాని శ్రీ మూఢపుండు
 వచ్చియుండెను నేడిట్లు శ్రీ కరమకృపను
 యీమహాత్ముడు చెప్పిన శ్రీ ట్లీపుచేసి
 జనులుమెచ్చగఁబడయుమా శ్రీ సద్యశంబు.

దుశ్శా—(దుర్యోధనునితోరహస్యముగా) అన్నయ్యా! కాగ్రీత
 సుమా!

కర్ణ—రారాజా! గోపాలునిమాయలోబడదవేమో!

శ్రీకృ—(ధృతరాష్ట్రునిజూచి) అంబికేయూ! పాండురాజనందనులు
 నీకన్యులుగారు. పాండురాజు నీయందెట్టిభక్తినిబూనిచరిం
 చెనో నీకుఁదెలియకున్నదా? అది మఱచియుండనని తలంచె
 దను.

తే. గీ. భవ్యగుణమూర్తియైనయా శ్రీ పాండునృపతి
 బాహుబలవిక్రమంబునఁ శ్రీ బగఁజగెల్చి
 ధనముదెచ్చినీకర్పించి శ్రీ ఘనమఖిములఁ
 బెక్కునీచేతఁ జేయించి శ్రీ వెలయలేదె.

అట్టిచోఁబాండునందనుల యందు నీవుభేదబుద్ధి వాటించుట ధర్మముకా
 దు. వారు నీపదములకు నమస్కరించి యిట్లు వక్కాణించిరి. జనకా!
 బాల్యమునందే మాతండ్రి గతింప మమ్ముగారాబమునఁ బెంచి పెద్ద
 వారిగఁజేసి విద్యాబుద్ధుల గఱపించితివి. నీకుమారుడగుదుర్యోధనుడు
 మాయెడల నసూయఁబూని మాయదురోధరమున మమ్మోడించినను,
 ధర్మపాత్రబద్ధులమగుటచే వనవా సాజ్ఞాతములుసలిపివచ్చితిమి. ఇకమా.
 యందు గరుణ వహించి, యర్ధరాజ్యభాగము మెసంగిర క్షీంపుము.

భీష్మ—వత్సా! దుర్యోధనా! పాండవుల సందేశము వింటివికదా!

శ్రీకృ—ధృతరాష్ట్రభూపతి! పాండవులచార్ధన విని వారికి నర్థరాజ్యభాగము నొసంగి యుభయకులముల నుద్ధరింపుము. మీ రెన్నియిడుమలనందఁ జేసినను, ధర్మసంభవుని సత్ప్రవర్తన నైనవిచారింపుము. నిండు సభయందు పాంచాలరాజపుత్రి కకొనర్చిన పరాభవము మఱివఁ దగినదా? అట్టి సమయమున నీకొడుకులను వారింపవైతివి. పరాక్రమము కలిగిన వారయినను, భీమార్జునులు ధర్మజనితాంతవాక్యపాశములబద్ధులై యుండిరి

ఉ. వారుమహానుభావులు భీమవచ్చరణద్వయ సేవసేయచు
న్నారలు దీనికీవును మన నంబున సమ్మతివందకున్నచో
ఘోరరణంబునఁ రిపులఁ గూల్పఁగడంగెదరయ్య, యిందు నీ
కారయనిష్ఠమేదోయది సయాత్మనెఱంగివచింపుభూపతి?

భీష్మ—అంబికేయా! బలదేవక్సవ్ణ సాత్యకులు బంధువులుగను
హితులుగను నొప్పుచున్న పాండవేయులను రక్షింపుము. వారు
నీసుతులకంటె నీకుఁ బరమభక్తులు.

ద్రోణ—కురుభూపతి! కౌరవులును పాండవులును నీకు సమానులే.
కావున పాండవులను దూరస్థులుగాఁ జేసినచో దురితము సం
భవించును.

ధృత—కుమారా! దుర్యోధనా! పుండరీకాక్షిమఁ పాండవదూతయై
వచ్చుటంజేసి మనఁజు. ధన్యులమైతిమి. వృద్ధులును ధర్మతత్పరు
లునువగు నీదోణిగాంగేయులు నీసౌఖ్యమును గోరివచ్చిచు
మాటల వినుము. దుశ్శాసనశకునికర్ణులు యుక్తాయుక్తపరి
జ్ఞానహీనులు. నావాక్యము లాలించి పాండవుల కర్థరాజ్యము
నొసంగి క్షేయములందుము.

విదు—దుర్యోధనా! మీసేమమునభిలషించి వచ్చిన దామోదరుని
వా క్యములాలింపుము.

దుర్యో—కృష్ణా! యదువంశతిలకా! సంధికార్యభారము వహించి
వచ్చినందులకు సంతసించితిని. కాని, నీనిన్న మనోరథసిద్ధునిగాఁ
జేయఁజాలవందుల కెంతయుఁ జింతించుచుంటిని. వారియెడల
నేను జేసిన దుష్కృత్యమెద్దియులేదు. జూదమునవారోడిపోవు
టంజేసి పృతిజ్ఞననుసరించి యరణ్యముల కరిగిరి.

తే. గీ. వినుము మధుసూదనానేను నీ భీతిఁబొంది

పాండునందనులకు రాజ్య నీ భాగమొసఁగఁ

జాల! ఖలుమాట లేటికి నీ సమరమగును

గతితజయలక్ష్మీఁ గాంచినఁ నీ గాంచనిమ్ము

శ్రీకృ—(ధృతరాష్ట్రుని జూచి) భూపాలా! వింటివి గదా? నీకుమారుని
ఖలుకులు! నీవువిని యూరకుందువేల? ఈతనిగర్వమునకు నే
నేమనువాడ! ఈతఁడాసఁగకపోయినను బాండవులెట్లయినవారి
యర్థరాజ్యభాగము వారు గాంచెదరు. కానిమ్ము! ఇందుల
కెవ్వరేమిసేయుదురు. పౌళయకాలకాలునిలీల; మారుతసూతి
భండనమున బ్రవేశించి గదాదండముచే వైరివీరశిరంబులను
పిప్పియొనర్చునపుడైన సుయోధనుఁడు వారికర్థరాజ్యము
మొసగకయుండునా? ఆకొన్నసింగములు హరిణములపైఁబడుచుం
దమున మాద్రోయులు రిపునైన్యములవేటాడు నప్పుడైన
నీతఁడు వారి సఖ్యమును బాటించక యుండునా? మహేంద్రానం
దనుఁడు గాండీవధారియై శత్రుసేనామధ్యమునవిహించునపు
డైన నీతనిచిత్తము తిరుగక యుండునా? (ఇంచుయూరకుండి
రాజేంద్రా!) నీకుమారుని చిత్తము సమరముమీఁదనేయున్న
ది. పాండవులు రణమనకు భీతిల్లుదురనితలంచెను కాఁబోలు

ఉ. వారలతౌర్యసంపదలు ॥ వారలధర్మపథాను వర్తనల
 వారల సద్గుణోన్నతులు ॥ వాక్పత్తికైననుతింపశక్యమే
 భారతవంశచంద్రియ ॥ భాసిలుచుండినవారితోడనా
 హా! రణమందు నిల్వగను ॥ నాత్మదలంతురె యెట్టివారలున్
 పాండునందన దుష్వరకోభాగ్నిబడి శలభమగుట కేయీతనికీట్టిబుద్ధి
 పుట్టినది.

దుర్యోధ—కృష్ణా! నీదోషము నెఱుంగని నన్నకారణముగదూషిం
 ప దొరకొనకుము.

శ్రీకృ—ఏమీ! నీవలన దోషములేదని పలుకు చుంటివా? బాల్య
 మాదిగ నీవుపాండవులకు సంకటములనే గూర్చుచుంటివి.
 వాయునందనుని సర్పములచే గఱపించితివివిషభోజనముబెట్టిం
 చితినిలక్కయిల్లు గాల్పించితివి. నీవెంతచేసినను ధర్మసంఘుల
 గుటచేవారేహనియుఁ బొందక యుండిరి. ఇంతయేల నిండుసభ
 యందు పాంచాలి వస్త్రములొలిపించుట దురాగతమందువా!
 కాదా? అయినను గతించినదానినిదలంపనేల? ఇప్పుడైనను సం
 ధిసమ్మతింపుమని పలుకుచుండ సమ్మతింపకయుంటివి.

దుశ్శా—(దుర్యోధనునితో నేదియో రహస్యము చెప్పగా దుర్యోధన
 దుశ్శాసనకర్ణులు సభవిడిచి పోవుదురు.)

భీష్మ—పాండవకార్యార్థియై కేశపుడరుదెంచి సభయందుండగాను
 యోధనుఁడాలనిమాట వినకుండుటయేగాకసభనుగూడ విడచి
 పోయినాడు.

శ్రీకృ—అంబికేయా! దుర్యోధనుఁడు మిగుల గర్వించి యున్నాఁడు.
 ఈతఁడు వంశనాశనము చేయుటకే పుట్టినాడు,
 అని వానిని చంపినను పాపముగలుగద సర్వశాస్త్రముల

యందుఁ జెప్పఁబడియున్నది, మున్ను నాకు మేనమామ యని
తలపకుండ కంసుని వధించి వంశముద్ధరించితిని.

ధృత—హరిహరీ!

(తెరలో)

హేలీలామానుషవిగ్రహ! కృష్ణా! దుర్మతులగు సుయోధనాదులు
నిన్ను బంధింపఁ జూచుచున్నారు. జాగిరూకుండవై యుండుము.

శ్రీకృ—(తనలో) ఇవి సాత్యకి కలుకులు, కానిమ్ము; దుర్యోధనునకుఁ
దగినపరాభవము చెనెడఁగాక!

భీష్మ
ద్రోణ } ఎంతదురాగతమెంత దురాగతము.

ధృత—విదురా! సత్వరముగ దుర్యోధనాదుల నిటకుఁ దోడ్కొని
రమ్ము.

విదు—(నిష్క్రమించి వెంటనే దుర్యోధనాదులతోఁ బ్రవేశించును)

ధృత—(దుర్యోధనునితో) కుమారా! దనుజాఁబట్ట తలంచుచుం
టివా!

శ్రీకృ—దుర్యోధనా! ఎంత కార్యము చేయఁదలఁచితివి. నన్ను బట్టు
టకు నీకు సామర్థ్యమున్నదా!

మ. నను నీవ్వేనిగాగ నెంచితివొ నా నీ నాదప్తవంశాటవీ

ఘనదావానలమూర్తినంచరయుమీ నీ కష్టాన్నియట్టిదు

ర్జనులన్ జంపి ముదంబునన్ ధరణి భా నీ రంబంతయుందీర్చగా

జననంబందితినిట్టిరూపున; వెనన్ శౌర్యంబు జూపింపుమీ.

నీవంటివారు కది వేలమందియైనను నన్ను బంధింపఁజాలరు, అయినను

శక్తి వినియోగపఱచి కోరికఁదీర్చుకొనుము.

(విశ్వరూపముధరించును,—దుర్యోధనాదులుమూర్ఛిల్లుదురు.)

శీష్ము—అహా! నే డెంతయు బుణ్యముజేసికొని యుంటిని.

(చేతులుజోడించుకొని శ్రీకృష్ణునిజూచి)

మ. కలనైనన్ సులభంబుగాదు భవదా శ కారంబుజూడంగ, యా
నలినపోద్భవముఖ్యదేవతలకై శ నంగాని, మల్లోచనో
త్పలముల్ ధన్యత గాంచగల్గితిభవ శ ద్భద్రామృతాస్థింశుమండలి
దర్శించితి నెంతపుణ్యమొ రచూ శ నారీశునోవల్లభా.

విదు—దేవా? పరమనిష్ఠాగరిష్ఠులై యరణ్యములయందు ఘోరతప
మొనర్చు మహానుభావులకు నైనను దర్శ భమైన నీదివ్యమంగళ
ఁగ్రహసాదర్శనము జేసికొని కృతార్థుడనైతిని. తండ్రీ! ఇక్తుల
మగుమాకు నీదివ్యరూపము జూపుటకేకాబోలు, పాండవదూ
తవై యియ్యెడకరుదెంచితివి.

ధృతి—(విదురునితో) విదురా! ఈజగత్ప్రళయ సూక్తోభమేమి?

విదు—భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు విశ్వరూపము ధరించినాఁడు.

ధృత—అదేవదేవునిసన్నిధికి నన్నుగూడఁదోడ్కొనిపోమ్ము.

విదు—(అట్లుచేయును.)

శ్రుత—(కరిమలుమోడ్చి) హే! జనార్దనా! నీనత్రాణపరాయణా!
నీదివ్యరూపము జూచుటకు, సంధుఁడుగుటచే నశక్తుడనై
యుంటిని.

శ్రీకృ—ఇదిగో! దృష్టిఁబ్రసాదించితిని.

ధృత—(కన్నులుతెరిచిచూచి) మహాత్మా! నన్నుదర్శించి కృతార్థుడ
నైతిని. నిన్నుజూచినయీకన్నులతో మణియొండుచూడనొల్ల
ను. నాదృష్టిఁడపి, భయమాగొలుపుచున్న నీజేజము నుపసం
హరింపుము.

శ్రీకృ—(అట్లు సేయును)

(దుర్యోధనాదులు మూర్ఛనుండి లేచుచున్నారు)

శ్రీకృ—(ధృతరాష్ట్రునిజూచి) మహీపాలా! నేనువచ్చినకార్యము తుదకీరీతిగఁబరిణమించినది. కానిమ్ము; ఏదియెట్లుజరుగవలయునో యట్లుజరుగును. ఎవ్వరేమిసేయఁగలరు? ఇకఁనాకరుగుట కా జ్ఞనిమ్ము.

ధృత—మాధవా! అరిగెదవా? సంధియగుకేమోయని తలఁచితిని. నాపార్థిబ్రహ్మిష్టునిది. దయయుంచుము.

శ్రీకృ—నేనుదియయించి చేయఁగలిగినదేమున్నది. అస్త్రవిద్యాధురంధరులగు భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ కర్ణులుండిరికదా.

ధృత—కృష్ణా! పేనునకుమార్యము సంగరముఖమున శరంబులబూని నిలువఁగలరుగాని, నీసై రధంబునఁజూప బాధ్యుఁడుగాఁడీవధారియై విక్రమవిహారముచేతు గడంగిఁ పు డెవ్వరు యెదిరించినిలువఁ గలరు?

శ్రీకృ—ఇక నేనుపోయివచ్చెద.

ధృత—విదురా! నీవును భీష్మాదులును గలిసి వాసుదేవుని గొంతదూరమువఱకు బంపిండు.

(తెరవాలును.)

(భీష్మాదులును శ్రీకృష్ణుఁడును సడచుచున్నారు)

శ్రీకృ—(దుర్యోధనునిజూచి) దుర్యోధనా!

ఉ. సంధికి నైయుధిష్ఠిరుఁడు ॥ సమ్మతఁబంపగ గార్యమున్ భుజా-
స్కంధమునందు బెట్టుకొని ॥ సంతసమేర్పడవచ్చి సత్కృపా-
సింధులవారలంగలసి ॥ చెల్వగ నుండుమటంచుఁ దెల్పసం-
బంధము లేనివానిగతి ॥ బల్కితి వెంతటి వెజ్జివోకదా.

చ. ఎఱిగియెఱుంగఁజొలొలుత శ నీవొనరించినదుష్కృతంబులన్
మఱచిరిపాండునందనులు శ మాన్యచరితులు, నన్నుదూతగాఁ
బరువడిసంధిసేయగను శ బుఱిగావున వంశవృద్ధి నీ
వరియుచుసంధిజేసెదవొ శ యాజయొనరెదవో వచిపుమా.

తే. గీ. శోపమనసేమొ యెఱుగని శ భూపమాళి

యమసుతుడలెనేని యా శ యబ్బులెల్ల

సేకమైచనుగానమ శ హీతలేశ

సంధియొరిందియందుమా శ సద్యశంబు.

మ. ప్రకటాన్తశబాహుశాలియగున శ వ్యాతాత్మజుండున్ భూహ
గ్రికనతూర్గరగదన్ విరోధిజనశీ శ ర్షశ్రేణినీలన్వకా
వకలైగుంలగజేయ మీ కురుకదం శ బంబున్ బ్రవేశించనెం
చకమున్నేకులవృద్ధి నారసి కురు శ త్కౌనాధసంధిపుమా.

మ. సురముఖ్యస్తవనీయవిక్రమముమీల్ శ సౌపారగాంధీవమున్
గరమందన్ ధరియించి శత్రువులవీ శ కజెండఁబార్డుండుసం
గరమున్ జేయకమున్నెయెల్లప్రజలన్ శ గాపాడగావింపుమా
కురుధాతీశ్వర! సంధిజేకురును నీ శ కున్ దివ్యసౌఖ్యోన్నతుల్.

మ. ఘనరోషంబునమాదిగ్రనందనులుది శ క్షంఘంబువీలన్ శరా
సఁటంకారములాచరించుచు మహా శ జన్యస్థలిక్ష్మైసే
ననుజెండాడనుపక్రమింఁనపుడే శ నామూటలాల్పిచిసం
ధిగావింపుముసౌఖ్యమల్గలుగుధా శ త్రీనాధచూడామణి.

మ. సరగన్ పార్వతరాజనందనుడుధృ శ వృద్ధున్న నాముండుము
ద్గరశూలాసిగదాకుతారములనో శ ర్ద్రంబురాజ్యసం
గరరంగస్థలినంతటన్ మెలగుచున్ శ గారవ్యసేనాసము
త్కరమున్ గూల్చకమున్నెచేయఁదగుఁగా శ దా! సంధిదుర్యోధనా.

దుర్యో—ముకుందా! ఈయనవసరములగు మాటలేల. నాయభిప్రాయమితకుమిన్నే నీకుఁ దెలిసియుంటిని.

మ. వరశస్త్రాస్త్రకలావిశారదులు దశర్పప్రాభవోపేతులు
ర్వర గాంగేయుఁడుద్రోణశిష్యులును, నశశ్వత్థామయున్ వీరసం
గరరంగంబుననిల్పిరేనియెదురం శశశక్తుఁడగుదుఁడేన్
వెరపోక్కింతయుసెందసుమృదుగుమీ శవేగదామోదరా.

శ్రీకృ—సుయోధనా! నీయభిప్రాయమట్లుండిననేనేమని చెప్పుదును.

మ. ధ్వజమందన్ బవమాననందనుఁడని శల్వన్ ముందుభాగంబున
ద్రిజగత్ యోధముసేయశక్తులగుధా శ్రీనాథులేతేర, నే
నుజయశ్రీలభియింపఁజేయరథము శదోలంగఁడేరెక్కి యిం
ద్రజుఁడాశతులగుల్పువేళనెక్కడై నంగానినీస ధిమా
టజెవింజేర్పఁడుచెప్పనేలకలుమా శటన్ నీకుదుర్యోధనా.

దుర్యో—వాసుదేవా! నాయందుగరుణించి నీవాప్రశంసవిడిచిపెట్టి
నాకు సెలవిమ్ము.

శ్రీకృ—మంచిది సమరమునకు సంసిద్ధుడవై యుండుమా.

(భీష్మదుర్యోధనాదులు నిష్క్రమింతురు)

శ్రీకృ—(కర్ణునిజూచి) రాధేయా! నీతోగొంచెము రహస్యము మాట
లాడవలసియున్నది. విదురుని మంత్రిరము వలకును రాగలవా?

కర్ణ—వాసుదేవా! వచ్చుచున్నాను.

(నడచుచున్నారు)

(తెరలేచును)

శ్రీకృ—ఇదిగో మనము విదురునిమందిరమును బ్రవేశించుచున్నాము.

ఇచ్చటనే పాండవజననియగు కుంతీమహాదేవి యున్నది. ఆమె
నుగూడదర్శించెదను. (ఇంచుకొనూరకుండి) కర్ణ! నీతోమొక

వరమరహస్యము చెప్పటకు నిటకుఁ దోడ్కొనివచ్చితిని, కుంతి కన్యకయై యుండునప్పుడు దుర్వాసుఁడొసంగిన మంత్రబలమున స్త్రీమైకు బ్రభాకరునివరమున జన్మమందితిని. రాధచేఁ బెంపఁబడిన కారణమున రాధేయుఁడవని పిలువఁబడుచున్నావు. కాని నీవు నిశ్చయముగాఁ బాండవేయుఁడవే. నామాటలు విశ్వసించి నీవు పాండవులకడకురమ్ము. నీవు సామ్రాజ్యమున కభిషిక్తుఁడవయ్యెదవు. యుధిష్ఠిరాదులు నిన్ను భక్తిమై సేవించురు. ఇదియుగాక క్రొవది సంవత్సరములపాఠశాల వలెను. కర్ణ! సంశయించవలదు. నీవు పాండవేయుఁడవని కుంతిచేతను సూర్యునిచేతను సాక్ష్యమిప్పించెదను.

(ఆకాశమున నిజము నిజము)

కుంతి—(ప్రవేశించి) కుమారా! శ్రీకృష్ణునిమాటలు సత్యము ఆతని వాక్యములననుసరించి వర్తించి నాకు ముదము గొల్పుము.

కర్ణ—అమ్మా! ఈసంగతి నాకుఁదెలియును. నన్నుగాంచి, గంగకర్పించిన నీవు నేటికీఁ బ్రేమయున్నట్లు చెప్పవచ్చితివి. అయినను బ్రభాకరుని వరమున జన్మించిన నాజన్మము నింద్యముగాక యుండు (శ్రీకృష్ణుఁడొచ్చి) మాధవా! కుంతిరన్నుగాంచి గంగలోఁబడవేసిపోవగా మత్పురాకృతసుకృతమున సూతునకు దొరికితిని. సంతతిలేకపోవుటంజేసి, యాతని భార్యయగు రాధనన్ను నతిగారాబముతోఁ బెంచి పెద్దవానిగఁజేసినది. నాటినుండియు నేను సూతుఁడనయే పిలిపించుకొనుచుంటిని. ఇప్పుడు నేనుకులవాఁడని నేను వారినివిడిచివచ్చుట ధర్మముగాదు. ఇదియిట్లుండుము.

మ చతురంభోధిపతిభూవల యరా శ్రీ జన్యాస్వయోత్తంససం
తతిపిక్షించుచునుండ. బ్రేమమొసస శ్రీ ద్వాగ్నబిదపాప్రభవా

న్వీతుగానన్న మహీశు జేసినజగ ॥ ద్విభ్యాతమితుంగురు

క్షీతినాధున్ విడనాడఁబాడియగునే ॥ శ్రీయంబెదామోదరా.

నేనర్జునునకుఁ దుల్యుడనని నమ్మియున్న దుర్యోధనుని నమ్మికవమ్మునే
యడగను. నేనువచ్చుటయుర్జునుని యక్కిరికిగారణము. ఇక నానంగతిజె
ప్పనేల? ధర్మసుతుఁడు నాతమ్ముడనుమాట యెఱింగినచో నాతఁడు సా
మ్రాజ్యముచే స్వీకరింపఁడు. పరమధార్మికుఁడైనయీతఁడే రాజ్యాధిప
త్యమువహించవలయును. అనుజ్ఞబుత్విజులై తనగనీవుపద్రప్తవైమెలం
గ ధర్మజుఁడు యాజియై యొప్పుచుఁ గురుకుమార పశువిశేసనమున రణ
యజ్ఞముసేయును. విజయలక్ష్మీయుధిష్ఠిరునేవరించును. ఇన్నిదినములనుం
డియు, సూతుడననిపించుకొనుచు, నేనిప్పుడువారింజేగుదు నేని లోకులు
నగుదురు. ఏయేప్రమాణములు దుర్యోధనునిశో, జేసినోవానినియతఁ
ప్రపంచాధిపత్యమునైన నంగీకరింపను. నాపవిత్రజీవితమునకుమా
ల్యము గలిగించుకొనుట సమంజసమైన పనికాదు. అట్లాధిపతి నేని, నా
ధర్మవర్తనమునకును, నాపురుషార్థమునకు, శంకవమునకు, ధైర్యసా
హసములకు భంగముకలుగును. కృష్ణా! నాచిత్తమధర్మోద్యోగమున
బ్రవేశపెట్టవలదు. కర్ణుఁడు స్వామిద్రోహియని పిలిపించవలదు. (కుంతి
నిజూచి) అమ్మా! నీయాజ్ఞనుసరింపఁజాలకుండులకుమన్నించి, నీకొ
కివరము ప్రసాదించఁదలంచితినిగాన గోరుకొనుము.

కుంతి—కుమారా! నివట్లుబలికిన నేమనఁగలను? (ఇంచుక యూరకుండి)

వత్సా! రణమున నీయెదుటఁబడినను, నర్జునుఁడప్పుడక్కినవా

రెవ్వరికిని హాని గూర్పకుండుము.

కర్ణ—అట్లేయొనర్తును. (కృష్ణనిజూచి) వాసుదేవా! ఇక నేపోయివచ్చెద

ధర్మమెచ్చుటనుండునో యచ్చుట జయముండును.

శ్రీకృ—కర్ణా! నీధర్మవర్తనకు సంతసించితిని. నీస్థిరబుద్ధి—నీపవిత్ర

త—సీసత్యసంధత—సీస్వామిభక్తి—లోకముననాదర్శకముల
గునుగాక.

కర్ణ—(నిష్క్రమించును.)

శ్రీకృ—అత్తా! కుంతీ! కర్ణని సౌశీల్యముజూచితివా? ఈతఁడు మహా-
త్తిమచారితుఁడు. (ఇంచుక యూరకుండి) నేను వచ్చిన పని యీ
రీతి నైనది. ఇంక జేయవలసిన దేమున్నది పాండవులకడ కరిగెదను.
నీకు మారుల కేమిసంజేశము తెలిపెదవు.

కుంతి—మాధవా! నీకుఁ దెలియని దేమున్నది. అయినను నాతనయులతో
నిట్లువచింపుము—

మ. అతిశాంతుల్ పరధర్మసంఘటతిపు శ ణ్యశ్లోకులైనట్టియీ
మతిమగతుల్ ధరణీరమారమణిని శ బాలింపగా నెప్పుడా
యతనే శోత్సవమొప్పుజూచెద మొకో శ యుచున్ సమస్తప్రజా
వితతుల్ మీకయి వేచుమాట మమలక శ వీక్షింపుఁడి పుత్రీకుల్.

మ. అమరౌఘః బునుతి పనిందనుక భా శ గ్యశ్రీలవోనాడి, చి
త్తములకాశాంతివహించి నారలికమీ శ దన్మీవాప్తధావాక్యవా
దముజాలింపుచు శౌర్యమేర్పడసము శ ద్యచ్ఛాతకస్తాత్రవా
దమువాదింపు శుభూయషార్థులగుచు శ దైవారగాఃబుత్రీకుల్

శా. చంచద్లోరగదాభిఘాతములచే శ శత్రుక్షమాపాలనాహృ
త్పంచప్రాణములన్ హరించి సురబృం శ దంబెల్లహర్షింప, న
స్పాంచాలక్షితనాధపుత్రీకవరీ శ భావాగ్నిజల్లార్పగా
నంచంజెల్లును శౌర్యమూర్తులయిమీ శ రీవేశసత్పుత్రీకుల్.

మ. అరచేతంగలనిమ్మపండుగతివా శ రాడించిరిన్నాల్లుత్తి
కరమున్ సర్వసుఖప్రదాకరములో శ కాతీతసాదర్యగో
పురమీభారతిపీఠమారిక బల శ స్ఫూర్తిన్ విజృంభింపిమీ

- కరవాలంబులకత్తువీరశిరముల్ శ ఖాడిచిత్రకొంఁపని
 ర్భరవీరవీరమగ్నుతామనుయశో శ రాజ్యంబునత్తుల్రేకుల్.
- మ. పరమాశ్చర్యనిమగ్నచిత్తులయిమీ శ పృఖ్యాతిజేళీయ, సో
 దరులీక్షించితదీయనూత్పవముల శ స్తవ్యప్రభావంబటా
 చరయంజేయుడుకీర్తిడిడిమముమో శ యంగారిపుత్రతలే
 శ్వరరింఘోళిభయవదవబలతే శ జస్తాండవల్పుల్రేకుల్.
- మ. తెగువన్ సంగరభూమిజూచ్చిమదిసం శ జేహంబులన్ మానిశౌ
 ర్యగరిష్ఠత్వముమీరశత్పునలన శ త్యంఘోగ్రహగ్రత్పుష
 త్కణచేదితకంకటవ్రకదులం శ గావించిరాజ్యంబుము
 జ్జగముల్ మెచ్చగ్రహి చినాకొసగుడి శ సంఘోషముల్ బుల్రేకుల్.
- మ. అరుదొందన్ దివిదివ్యమందుభులుమో శ యంగంధల్ భాంధమం
 ధరపుష్పంధయర్పుంకృతుల్ నెలగగం శ ధర్వుల్ ముదంబారభా
 స్వరమందారతరువ్రసూనవిసరా శ సారంబువర్షింప మా
 ర్తరయాశ్లేషసుఖంబుఖడ్గసుతకా శ రోహిష్ఠుడిపుల్రేకుల్.
- మ. కలనన్ వైరులగెల్పిరిారు జయమున్ శ గైకొన్నచో సద్యశః
 కలనంజెందగవచ్చువైరిజనసా శ ఘాతంబుచేగూలివన్
 బలభిల్లోకనివాససౌఖ్యమువహిం శ పక్షవచ్చునిం దేదియె/
 కలితప్రజ్ఞనుజేసినాకుబరలో శ కంబీయుడిపుల్రేకుల్.
- శ్రీకృ—అత్తా! వీరరసపూరితమగు నీసం దేశమెట్టివారికి నైన ను ద్దేశ
 ముగలిగించితీరును. రణంబున నీకుమారుల్లు, శత్రుక జయమం
 దుదురు.

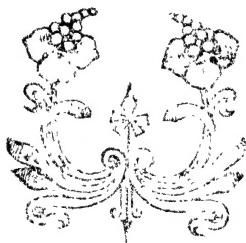
(అకాశమున)

శ్రీకృష్ణ—దేవతలుగూడ నాశీర్వదించుచున్నారు. భోజనానంతరమున
ప్రియాణమై పోవలయును రమ్మ

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది చతుర్థాంశము.

సర్వము సంపూర్ణము.

కంఠాభరణము

వెల రు. 1—0—0.

(గి)ంభకర్త : పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహారావుగారు)

ఈనాటకము చదువుట మొదలిడినతోడనే చిరునవ్వు, చమ
పుచున్నకొలది నవ్వు, వెట్టిరామశాస్త్రిలమాటలు వినుటతోడనే పక
పక నవ్వు, సుబ్బలక్ష్మి వెట్టిరామశాస్త్రిల సంభాషణము కడుపుబ్బ
నటుల నవ్వు. కృష్ణారావునకు రుక్మిణికి జరుగు సంభాషణము వినిన
పరిశుద్ధమగు నానందము. నవాబుగారికోర్కె, రండాసామెలువకనవ్వు.
ఇకను ఆశుకవుల దోరణి. సుబ్బిసెట్టి వప్తిపూర్తి చెప్పనక్కరయే లే
దు. ఒకసారి చదివినయెడల ఇందలి వెట్టిరామశాస్త్రిలు కనుయెదు
ట పాటలుబాడుచు లాండవమాడుచున్నట్లుండును. సుబ్బిసెట్టికలుకు
లు, సరసము చెవులకు విలబడునట్లుండును. ఆశుకవుల గుగామహాత
రంగభూషణము చెవులలో గిగురుమని మోగించుచుండును. రుక్మిణి సు
ధామధురాలాపములు మనననకు చక్కని సీతినిబోధించుచుండును
పాలపొంగువలె ఒక్కసారి వచ్చునవ్వు తెరకాదు. మేలుగులాబియైతె
రువలె స్వచ్ఛగంగాడకమువలె చారుశారదపూర్ణి మాచంద్రబింబము
వలె ఆనందిజనకముగ మనోహరముగ నుండును.

రాధా కృష్ణ.

వెల—రు 0—10—0.

(పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహారావుగారు)

చక్కని చిన్న నాటకము. రాధకును, శ్రీకృష్ణునకు గలప్రేమ
జీవాత్మకును, పరమాత్మకును గల యాధ్యాత్మిక సంబంధమువంటిది
కాదని ఈనాటకము బోధించును. శారదని హాస్యప్రసంగములు ఆ
నందజనకములు. ఈనాటకము చదువుచుండగా కలియుగముమాటయ
రచి నాకాంతముమరచి మరచి నాదైన పురుషజన్మబుకూడ నింతగా
నేనురాధికా కాంతనైతి. భక్తిరసప్రధానమైన నాటకరాజమె.

వలయువారు—

కందుల గోవిందం ,

బెజవాడ.

బిల్వమంగళ అనుచింతామణీనాటకము

ఇది శ్రీచక్రావధానులమాణిక్యశర్మగారిచే రచియించబడినది ఇందుపాల్గొన్న
 ఒకమట్టుగూడకలవు ఇందు శ్రీహామొక్క పటకాదను కామశాస్త్ర బిల్వమంగళునకు
 చింతామణిని మాకు బిల్వమంగళుడు మోహించుటయు బిల్వమంగళుడు ఇంటికివెళ్ల
 కుండా చింతామణిదగ్గర నేవుండుటయు యింటివద్ద తండ్రియొక్క పూనుదేవమూర్తి వి
 చారముతో మంచమెక్కుటయు బిల్వమంగళుడు భార్యయగు శాంతమానుగారికి పువ
 చారములు చేయుటయు బిల్వమంగళుడు దగ్గరకు భార్య అనేక కఠింబలంపుటయు
 చింతామణి బిల్వమంగళుని ఇంటికివెళ్లినది చెప్పట బిల్వమంగళుడు ఇంటికివచ్చుట
 తండ్రి విచారముతో బిల్వమంగళునిమాది వేశ్యయగు చింతామణి యింటికివెళ్లవద్దని
 చీవాట్లుపెట్టుట నేను మానని బిల్వమంగళుడు చెప్పట తండ్రి విచారముతో మరి
 ణించుట అప్పుడు ఆకాశమంతయు మేఘముతో నిండియుండుటయు యెచ్చటపోవు
 గునుడుటయు చింతామణి ఇంటిమీదపడి నేమోయని బిల్వమంగళుడు తలంచి తండ్రి
 శపథము యింటి వద్ద నుంచి చింతామణి యింటికి అర్ధరాత్రికాలమునకు యేడ్చుటయు
 భార్య వెళ్లి వద్దని బ్రతిమాలుటయు ఆమెమాటలునిరాకరించి వెళ్లటయు ఇచ్చటయే
 టువంటి వార్తెవను కంటితడిద్వైకమానరు భార్యయగు శాంత నేనుబ్రతికి యిండ్డి
 యెందుకని యేటిలోబడుట బిల్వమంగళుడు ఆశపథమనే వాసగాభావించి ఆవల
 కు దాటుట చింతామణి యింటికి వెళ్లవరికి తలుపులన్ని వేసియుండుట గోడదూకి చిం
 తామణి యింటిలో బ్రవేశించుట చింతామణియంతఅర్థం త్రవేశ వచ్చివారేమనిబిల్వ
 మంగళుని అడుగుటయు నీమీద పిడుగుతుడినదేమోయని భయపడివచ్చివాని చెప్ప
 టయు చింతామణి బిల్వమంగళునకు నీతిచెప్పట చింతామణికలలో కృష్ణుడు బ్రశ్న
 తమవుట చింతామణి కులవృత్తిమాని చెరాగ్యముతోపుండుట బిల్వమంగళునకు నీతి
 చెప్పట బిల్వమంగళుడుకూడ యోగివేషముతో శి కృష్ణునిజన్మస్థానందగ్గరకువెళ్లెడ
 నని చెప్పట చింతామణి యోగులలో కలియుట బిల్వమంగళుడు శిశి కృష్ణుని దగ్గరకువె
 ళ్లేటప్పుడు వశత ద్వానవనములో వశరాజభార్యనుబాది మోహించుట ఆరాజభా
 ర్య బిల్వమంగళుని ఇంటికి తీసుకువెళ్లి అనేకమైన నీతులు చెప్పట యాపాడు శీత్రీము
 లెందుకని బిల్వమంగళుడు కష్టపాడుదుకొనట శిశి కృష్ణుడు వారడువకు గర్వభంగము
 చేయుట చిత్రబిచిత్రముగ వాయించిపరికటించుటనది కొలిదిపరగులునాతోమేగ
 లవు. తర్వాతదిన గానిదొరిక నేరవు

వలయువారు:—

కందాల గోవిందం,

బె జ వా డ.

